

John A. Hardon **A katolikus család a mai világban**

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.



John A. Hardon S. J.
A KATOLIKUS CSALÁD
A MAI VILÁGBAN

Impresszum

John A. Hardon
A katolikus család a mai világban

Eredeti mű: The Catholic Family in the Modern World

Imprimi protest:
Joseph P. Daoust, S.J. provincialis

Nihil obstat:
Richard J. Schuler censor deputatus

Imprimatur:
John R. Roach, D.D.
archiepiscopus St. Paul, Minneapolis

Fordítás: Rev. Zárday Tamás Sch. P.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyvet 1999-ben a Szent István Magyar Plébánia jelentette meg az Egyesült Államok New Jersey államában fekvő Passaic városában (St. Stephen's Magyar R.C. Church, címe: 223 Third St., Passaic, NJ 07055-7894, USA). A könyv azonosítója: ISBN 0-9651859-3-1. Ezt az elektronikus változatot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más magyar szerzői jog a Szent István Plébániáé. Az eredeti kiadás szerzői joga a szerzőé: John A. Hardon S. J.

A címloldal Raffaello Loretói Madonna című festményének a felhasználásával készült.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	5
I. fejezet: A házasság és a család Krisztus előtt	6
A Krisztus előtti pogányság	6
A Krisztus előtti zsidóság	8
Többnejűség és kétnejűség	8
A nők helyzete	8
Gyermekek	9
Összehasonlítás a Krisztus előtti pogánysággal	9
II. fejezet: A család megváltása	10
Az eredeti bűn hatásai az egyes emberre	10
Az eredeti bűn és a társadalom	10
A család Megváltója	11
Milyennek kell lennie a családnak?	12
Kinyilatkoztatott igazságok	14
Imádság, a szentségek és az Egyház	14
III. fejezet: A kereszténység megjelenik az ókori világban	16
A keresztény házasság	16
A Diognétoszhoz írt levél	17
A keresztények sok szempontból ugyanolyanok, mint mások	17
Van mégis valami különleges a keresztényekben	17
A keresztényeket üldözik	17
A keresztények a világ lelke	18
A keresztények megerősödnek az üldözések alatt	18
Modern vonatkozások	18
IV. fejezet: A keresztény család tartópillérei	21
Szentség	21
A házasság szentsége	21
Természetfölötti kapcsolat	22
A keresztény család megalapozása	23
Monogámia (egynejűség)	24
Hűség	25
Kizárja a házasságtörést	25
Mint tisztaság	26
Mint önzetlen szeretet	27
Növekedés a szeretetben	29
Felbonthatatlanság	32
A tömegtájékoztató eszközök	33
A hit megértése	33
Gyakorlati tanácsok	33
A gyermekek	34
A természetes életátadás és gondozás	35
A természetfölötti életadás és nevelés	37
Közösség	42
Függelék	45

A házasságkötés szertartásának ősi magyar esküje	45
Imádságok	46
Imádság jó feleségért	46
Imádság igaz férjért.....	46
Imádság tiszta szerelemért	46
Imádság családi felelősségért.....	46
Feleség imája	47
Nő hálaadó imája Teremtőjének	47
Családapa imája	47
Hitvesek imája egymásért.....	48
A fordításhoz felhasznált művek	49
Szent Pál szeretet-himnusza.....	50

Bevezetés

Ha kissé szétnézünk a mai világban, sorra véve az országokat, lehetetlen föl nem figyelni arra a szomorú tényre, hogy a család intézményével valami nagy baj van. Nem kevesebb, mint a nemzetek léte kerül veszélybe a családi élet széthullása következtében. Magzatelhajtások tízmillióit végzik évenként szerte a világon, és még jóval több millió ember él felbomlott házasságban, csonka családban.

Kell, hogy legyen ennek a katasztrófának valami alapvető oka. Van is. A család széthullását, sorra a nyugati nemzetekben, a kereszténység széthullása okozza. Ha egy valaha keresztény nemzet elveszti keresztény jellegét, ott a család intézménye is kezd hanyatlani. A család hanyatlása a valaha virágzó keresztény országokban a társadalom elkereszténytelenedésének a következménye.

Mi hát a megoldás? Nyilvánvaló. Állítsuk helyre az igazi kereszténységet, és helyre fog állni a családi élet is. Vizsgálódásunk több szakaszból fog állni. Először azt fogjuk röviden megfigyelni, hogy Krisztus eljövetele előtt a házasság és a család nem olyan volt, mint amilyennek mi keresztények tekintjük. Azután azt fogjuk megnézni, hogy mit tett Krisztus, hogy a házasságot és a családot magasabb szintre emelje, megadva neki a szereteten alapuló állandóságot, ami az azt megelőző korokban ismeretlen volt. Aztán azt nézzük meg röviden, hogy mi volt az ókori világ válasza, amikor megjelent körülükben a keresztény család. Végül pedig, ami gyakorlati szempontból a legfontosabb lesz, arra fogunk választ keresni, hogy mit tegyenek a katolikusok, hogy házasságukat megerősítsék, megújítsák, és ha szükséges, családi életüket az igazi kereszténységre alapozva újra felépítsék.

I. fejezet: A házasság és a család Krisztus előtt

Amikor Krisztus született, a Római Birodalom hatalma csúcán volt. Amint Szent Lukácstól tudjuk, Mária és József Augustus császár rendeletére ment el Betlehembe, hogy a római hivatalnokok jegyzékbe vegyék őket. Jézust végül Poncius Pilátus, a római helytartó ítélte halálra, Szent Péter és Pál Nero római császár idejében szenvedett vértanúságot Rómában. A keresztényeket az Egyház történetének első három évszázadában a római császárok üldözték, fejeztették le, dobatták az oroszlánok elé a Colosseumban, és ők igyekeztek még magát a „keresztény” szót is kiirtani a Római Birodalom nyelvéből.

A Krisztus előtti pogányság

Milyen volt a házasság és a család a Római Birodalomban a kereszténység hajnalán? Pogány volt, mélységesen pogány, a szó legteljesebb értelmében. A fogamzásgátlást olyan széles körben gyakorolták, hogy azt mondhatjuk, egyetemes gyakorlat volt a Római Birodalomban. Egy római író művében ezt mondja az egyik női szereplő: „Mi szükségem van nekem gyerekekre? Jól élek, boldogan, békésen, azt teszem, ami jólesik.” Így beszélt egy római hölgy a Krisztus születése utáni első évszázadban.

Fogamzásgátlás már az írásos történelem legelején is volt: történészek ki tudják mutatni a gyakorlatát Kr. e. 2800-ig visszamenőleg. A Krisztus előtti első század végén a görögök és a rómaiak már mesterei voltak, igaz, hogy a fogamzásgátlás és a magzatelhajtás között nemigen tettek különbséget. Azokat a szereket, amelyeket a nők szedtek, nemcsak arra használták, hogy megelőzzék velük a megtermékenyülést, hanem arra is, hogy a magzatot elpusztítsák az anyaméhben.

Ugyanígy a magzatelhajtás is igen elterjedt volt a Római Birodalomban. Semmiféle törvény nem tiltotta. Az egyetlen „hatékony szabályozója” az volt, hogy a férjnek joga volt halálos ítéletet kimondania a feleségére, ha az az ő engedélye nélkül hajtotta el a magzatot. Viszont ahhoz is megvolt a joga minden férjnek, hogy ha nem akarta a gyermeket, akkor kötelezhette a feleségét a magzatelhajtásra. Ehhez megvolt a törvényes joga, a római jogrendszer mellette állt ebben. Amint a római társadalom lassan meggazdagodott, a magzatelhajtás annyira elfogadottá vált, hogy a római filozófus, Seneca végül erre a megállapításra jutott: „Nincs már segítség, ha egyszer mindazt, ami valaha bűnnek számított, már mindenki elköveti.” Hozzátette még: „Nincs értelme törvényt hozni a magzatelhajtás ellen, mert úgyis megteszi mindenki.” Seneca a feleségének írt egyik levelében mellékesen leírja, hogy hogyan végezték akkoriban a magzatelhajtást az előkelő asszonyok, hogy szép alakjukat megőrizték.

Általános gyakorlat volt a csecsemőgyilkosság is. Arra nincs statisztikánk, hogy a Krisztus előtti és utáni első században melyik volt gyakoribb: a magzatelhajtás vagy a csecsemőgyilkosság, azt viszont tudjuk, hogy a szegényebb néprétegek – minthogy a magzatelhajtó szerek nekik túl drágák voltak – inkább a csecsemőgyilkossághoz folyamodtak. Jóval olcsóbb volt megölni a már megszületett gyermeket, mint megvásárolni a terhes anya számára a drága magzatelhajtó szereket. Az újszülöttek meggyilkolása háttérben több tényezőt is találunk.

– A Római Birodalomban a törvény minden apának biztosította a feltétlen jogot, hogy a nem kívánt csecsemőt elpusztítsa. Miután egy gyermek megszületett, az anya legelső kötelessége az volt, hogy az apának megmutassa a gyermeket, az apa pedig nyilatkozott, hogy életben kell-e hagyni, vagy meg kell ölni.

- A csecsemőgyilkosság elterjedt gyakorlatának a másik oka az volt, hogy a fiú utódokat lényegesen jobban megbecsülték, így sokkal több lányt öltek meg, mint fiút.
- Félték attól, hogy beteges vagy testi hibában szenvedő gyermekről kell gondoskodniuk. Ugyanattól az előbb idézett szerzőtől, aki helyeselte a magzatelhajtást, ránk maradt egy híres szakasz, amelyben a csecsemőgyilkosság római szokását védelmezte. Érdemes teljes terjedelmében idézni:

Vajon az ember gyűlöli testének egy tagját, ha kést emel rá? Nem harag vezeti, hanem a gyógyulás vágya. A veszett kutyát fejbe verik, a megkergült vagy megvadult ökröt levágják, a beteg birkát leszúrják, hogy a többit meg ne fertőzze. Az elfajzott utódot elpusztítjuk, tehát megfojtjuk az olyan gyermeket, aki születésekor gyöngye vagy fogyatékos. Nem a harag, hanem a józan ész különíti el a betegest az egészségestől.

A házasság a rómaiaknál lényegileg csak együttélést jelentett. A történészek szerint férfi és nő szövetségének három fajtája létezett. Az első és legállandóbb forma az volt, amikor a nő törvény szerint annak a férfinak tulajdonává vált, aki „feleségül vette”. Ezáltal a nő függetlenné vált az apjától, és a törvény gondoskodott arról, hogy teljesen a férjétől függjön. De a férfinak még ebben a fajta szövetségben is megadta a jog a szabadságot, hogy elváljon a feleségétől. A későbbi időkben, amikor a nők felszabadulása kezdett a Római Birodalomban terjedni, a nő is szabadon elválhatott a férjétől.

A második fajta szövetségben a nő megmaradt apja törvényes felügyelete alatt, noha azzal a férfival élt együtt, akit férjének nevezett. De a törvény ekkor is biztosította a válás és újraházasodás jogát, és ez széleskörűen meg is valósult. A válás a római történelem „aranykorában” volt igazán gyakori. Pompeius (Kr. e. 106–48), akit életrajzírói „kiváló jellemű férfinak” tartanak, ötször nősült. Julius Caesar (Kr. e. 100–44) négyszer, Cicero (Kr. e. 106–43) háromszor. A válásnak semmi akadályja nem volt. Magánügy volt. Bármelyik fél küldhetett a másiknak egy üzenetet, hogy *volo divortium* (el akarok válni), nem kellett megokolni vagy a házastárs helytelen életmódjára hivatkozni. Nem volt kiút ebből az egyetemes zűrzavarból, és az ebből eredő elfajulás végső soron a Római Birodalom bukásához vezetett.

A szövetség harmadik fajtája az ágyasság volt. A háznép élén a *paterfamilias* (családapa) állt. A családfő egy háztartásban több nőt is tarthatott magának törvényesen, akikkel viszonyt folytatott. Ezeknek az ágyasoknak a jogi helyzete főként az ő vagyoni helyzetétől függött.

A gyermekek a Római Birodalomban Krisztus idejében teljesen apjuk hatalma alatt álltak. Nevelésüket elsősorban az apa törvényes jogai határozták meg. Annyira az ő hatalma érvényesült felettük, hogy egyenesen apjuk magántulajdonának számítottak. Az apa rendelkezett mindazok életéről és haláláról, akik őtől születtek, a Római Birodalom törvényei elismerték ezt az abszolút jogát.

A „család” latinul *familia*, de ez a szó akkor még nem azt jelentette, mint az evangélium elterjedése után. A régi rómaiak nyelvén *famulus* szolgát jelentett, *familia* pedig a szolgákból álló háztartást. A pogány család-fogalom mindenkire kiterjedt, aki a háztartáshoz tartozott, vagyis a szolgákra, sőt a rabszolgákra is, valamint a nők egész háremére, akik mind a háztartás férfi fejének voltak alárendelve.

Egyetlen szó jelentése sem változott akkorát a nyugati világban, mint a „család”. Igaz, hogy a kereszténység sokat átvett annak a görög és római társadalomnak a szókincséből, amelybe Jézus beleszületett, de Krisztus a szavaknak új jelentést adott és olyan magasságba emelte őket, ami addig teljesen ismeretlen volt.

A Krisztus előtti zsidóság

A rómaiakhoz hasonlóan a zsidóknak sem volt szavuk arra, amit ma családon értünk. A *bethab* az „atyai házat” jelentette, a *bayit* pedig mindazokat, akik ugyanabban a házában, illetve sátorban laktak. Ebbe beleértették a családapát, a feleségét vagy feleségeit, ágyasait, gyermekeit, vejeit és menyeit, azok gyermekeit, törvénytelen fiait, szolgálait, az ott lakó idegeneket és a mindkét nemből való rabszolgákat.

Többnejűség és kétnejűség

A Krisztus előtti zsidó erkölcs elfogadta a többnejűséget. Úgy tartották, ez szükséges ahhoz, hogy a család fennmaradjon, és hogy több fiúgyermek szülessen. Ugyanezen okból a családfő a rabszolganókkal is tartott fenn ágyas kapcsolatot. A rabszolganókat uruk tulajdonának tekintették, és az ő ágyasaivá váltak, ha csak nem az úrnő tulajdona voltak. Ez utóbbi esetben a férfi csak akkor igényelhetette őket magának, ha ezt az úrnő maga javasolta, vagy legalábbis hozzájárult. Ágyas rabszolganókat többféle módon lehetett szerezni: háborúban hadizsákmányként, meg lehetett vásárolni elszegényedett szülők gyermekeit, vagy a pogány népekkel való rendszeres rabszolga kereskedelem útján.

Lehetett valakinek egynél több felesége is, amint az Ószövetség közismert példáiból is tudjuk. Jómódú és jelentős személyiségeknek, mint például Ábrahám, Jákob, Dávid és Salamon, több feleségük is volt. De egyszerűbb embereknek is lehetett legalább két feleségük, ahogy például Elkana felesége volt Hanna is és Peninna is. Arra következtethetünk, hogy a kétnejűség nem korlátozódott a zsidó társadalom jómódú vagy kiemelkedő tagjaira.

Bár a többnejűség régi idők óta elfogadott intézmény volt, az egynejűség volt mégis az eszmény. A zsidó törvények már a kezdetektől fogva igyekeztek a többnejűséget korlátok közé szorítani. A Második Törvénykönyv például a királyok számára megtiltotta a többnejűséget, a prófétai írásokban pedig még világosabb figyelmeztetéseket olvashatunk.

Az Ószövetség kiemeli, hogy a kétnejűség Kain utódai között jelent meg, mintegy hangsúlyozva, hogy az Ádám és Éva bukásának volt tragikus következménye. Az ószövetségi próféták nyomatékkal hirdették, hogy az egynejűség a Jahve és népe közötti kapcsolatot jelképezi. Jahve szereti a népet, de ugyanakkor azt akarja, hogy az emberek is szeressék Őt, és maradjanak hűségesek az Ő törvényeihez. A bálványimádást úgy tekintették, mint hűtlenséget az Isten és választott népe közti lelki házasságban.

A nők helyzete

Bár megnőtt az egynejűség iránti tisztelet, a többnejűség mégis megmaradt a zsidók között egészen az újszövetségi időkig. Természetesen azt is elismerték, hogy aki elvált, annak joga van újraházasodni. A többnejűségnek és a válás utáni újraházasodásnak logikus következménye volt a nők alárendelt helyzete. A feleség tulajdonnak számított. A tizedik parancsolat megfogalmazásából látszik, hogy a feleségek és ágyasok helyzetét lényegileg a férj (illetve a férfi) kénye-kedve döntötte el. A feleség gyermekei az apai örökségnek nagyobb részét, sőt akár egészét is igényelheték. Ettől eltekintve az ágyasok helyzete nemigen különbözött a feleségektől. A mai értelemben vett törvénytelen gyermek fogalma ismeretlen volt.

A férjnek teljhatalma volt a felesége fölött. A Második Törvénykönyv szerint gyakorlatilag bármilyen ok miatt elválhatott tőle. Bár a mózesi törvény együtt érző volt a nők nehéz helyzete iránt, a gyakorlatban mégsem volt hova fordulniuk oltalomért, ha sérelem érte őket a férjük részéről. Ők nem válhattak el. A feleségtől teljes hűséget vártak el, a férjtől

viszont nem, amíg más férfi jogait nem sértette. Elvben tehát a feleség a férj vagyontárgya volt. Voltak mégis kivételek. Okos és bátor nők tudtak javítani a helyzetükön, és még bizonyos fokú társadalmi befolyásra is szert tehetek és bizonyos mértékű szabadsághoz is juthattak. Az Ószövetség beszél Hágárokról, akikkel uraik és vetélytársaik keményen bántak, de beszél Sárákról, Rebekákról és Abigélekről is, akik önállóan cselekedtek még a férjük akarata ellenére is, hogy elérjék, amit akartak. A Példabeszédek könyve elsorolja, mennyi áldás éri azt az embert, akinek jó felesége van. De elbeszéli annak az embernek a nyomorúságát is, aki hagyja, hogy egy veszekedős asszony hatalmába kerítse.

A kereszténység előtti időben a zsidó vallás patriarkális volt. A nők feladata az volt, hogy kiszolgálják a férfiakat. A lányok általában nem örökölték apjuktól, – csak bizonyos különleges feltételekkel. Ha egy nő fogadalmat tett, annak csak akkor volt kötelező ereje, ha az apja vagy férje jóváhagyta, ha viszont egy férfi tett fogadalmat, azt mindenképpen teljesíteni kellett. A nőt az apja adta feleségül valakihez, aki aztán szabadon elválhatott tőle. A kérdés legfőbb annyi volt, hogy milyen alapon történjék a válás: egyszerűen, mert a férjnek már nem tetszett az asszony, vagy valami erkölcsi botlás, például házasságtörés miatt. De akárhogyan történt is, a férj utána törvényesen feleségül vehetett egy másik nőt.

Gyermekek

A zsidó szokás értelmében a gyermekeknek más volt a viszonya az anyjukhoz, mint az apjukhoz. Az anyától azt várták el, hogy szeresse gyermekeit. Izaiás beszél a fiúról, „akit az anyja vigasztal” (Iz 66,13). Ezzel szemben az apának teljhatalma volt gyermekei fölött, valamint azok vagyona, sőt élete fölött is. A Törvény kimondja, hogy egy méltatlan fiút halálra lehet kövezni, ha a szülei vádolják (MTörv 21,18-21). A tízparancsolat előírja a szülők iránti tiszteletet, a mózesi törvény pedig halálbüntetést szab ki arra, aki apját vagy anyját megüti vagy átkozza (Kiv 21,15.17). Aki tiszteletlenül viselkedett a szüleivel szemben, átkozott volt (MTörv 27,16).

Az Ószövetség és az Újszövetség erkölcsi gondolkodása közti éles ellentét a tékozló fiúról szóló példabeszédben jelenik meg. Az önfejlő fiú szembeszállt apjával, és kiszakadt a családból. Amint maga is elismerte: elvesztette a jogát apja szeretetére, és arra sem volt már méltó, hogy fiának nevezze. Mégis, apja nemcsak megbocsátott neki, hanem magához ölelte, és lakomát készített tiszteletére, mert elveszett és megkerült. Figyelemreméltó, hogy éppen Szent Lukács, Szent Pálnak, a pogányok apostolának tanítványa beszéli el az irgalmas szeretetnek ezt a történetét, szembeállítva a régi törvény szigorával.

Összehasonlítás a Krisztus előtti pogánysággal

A zsidó családi élet a Krisztus előtti korban lényegesen magasabb rendű volt, mint amit a Római Birodalomban lehetett látni. Ennek legfőbb oka az, hogy a zsidó nép az isteni kinyilatkoztatás birtokában volt, és törvényei is Isten szavából eredtek.

A zsidó és a keresztény családi élet különbségét Krisztus hegyi beszéde világítja meg Szent Máté evangéliumának 5–7. fejezetében. Jézus alapvető kijelentése ez: „Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljessé tenni.” (Mt 5,17). Ez a teljessé tevés a családi életnek olyan magaslatra emelését foglalta magába, amely ismeretlen volt, mielőtt az Isteni Szeretet megtestesült, hogy a szeretet új parancsára tanítsa a világot. Mi több, az a családi élet, amelyet Krisztus hirdetett, nem is volt előbb lehetséges, mert Ő hozta azt a természetfölötti erőt, amelyre a világnak szüksége volt ahhoz, hogy az Ő emberi szintet meghaladó törvényeinek megfeleljen.

II. fejezet: A család megváltása

Nagyjából láttuk, hogy milyen volt a családi élet az ókorban a Római Birodalomban, illetve a zsidóság körében. Ennek nyomán néhány kérdés merül fel bennünk. Miért volt a házasság és a család ilyen szomorú állapotban a Krisztus előtti korszakban? Mit tett Krisztus, hogy ebből az állapotából kiemelte a családi életet? Egyszerűen azt mondhatjuk, hogy a házasságot és a családot meg kellett váltani, mert mindkettő mélyen el volt merülve a bűnben. Ne felejtsük el, hogy amikor az ember bukásáról beszélünk, az nemcsak az egyén, hanem az egész társadalom bukását is jelenti. Vagyis nemcsak emberek estek bűnbe külön-külön, hanem maga a társadalom is. Mindaz, amit az eredeti bűnről az egyes emberrel kapcsolatban gondolunk, vonatkozik az egész emberi társadalomra és annak alapvető egységére, a családra is.

Az eredeti bűn hatásai az egyes emberre

Az eredeti bűnnek két jelentése van. A kettő szorosan összekapcsolódik: az egyikből következik a másik, de nem azonosak. Az eredeti bűn elsősorban azt jelentette, hogy ősszüleink elvesztették a megszentelő kegyelmet. Minthogy a kegyelmet nem tudták továbbadni az utódaiknak, annak a hiányát adták tovább. Adám és Éva bűnének következtében a legelső pár valamennyi utóda (egyedül csak Isten Anyjának kivételével), vagyis valamennyi ember Isten kegyelme nélkül születik a világra. Az eredeti bűnnek ez az első következménye az egyes emberre.

Az eredeti bűn Isten barátságának elvesztésével együtt a testi halál büntetését is jelenti minden ember számára. Isten eredeti terve szerint senki embernek nem kellett volna meghalnia, de minthogy ősszüleink bünt követek el, a megszentelő kegyelemmel együtt elvesztették a testi halhatatlanság ajándékát is. A halállal együtt pedig örököltük annak előjátékát is: a betegséget. Minden testi szenvedés, minden érzelmi szenvedés a bűn következménye.

A halál és a szenvedés büntetéséhez járul, hogy elvesztettük a lelki szilárdság adományát is. Szomorú örökségünk az érzékiség, hogy vágyainkon nem tudunk uralkodni. Vannak belső késztetéseink, amelyek téves útra visznek; vannak vágyaink, amelyek bűnre csábítanak; vannak ösztöneink, amelyek rosszra indítanak – egyszóval szenvedélyeink vannak. Mindezekben az eredeti bűn hatásait ismerhetjük fel, amelyek minden ember életében jelentkeznek.

Mintha mindez még nem volna elegendő: értelmünket is elhomályosította az eredeti bűn. Nem értjük világosan, hogy Istennek mi az akarata számunkra ezen a világon, és hogy azt hogyan kellene megvalósítanunk, hogy örökké együtt lehessünk majd Vele az eljövendő életben.

Az eredeti bűnnek ezen végzetesen súlyos hatásai alól egyedül Mária, a Magasságbelinek Anyja kivétel.

Az eredeti bűn és a társadalom

Az eredeti bűn nemcsak az egyes emberben okozott kárt, hanem az egész társadalomban is. Megtámadta annak alapját, a házasságot és a családot. Megfosztotta az embert és az egész emberiséget a természetfölötti kegyelemtől és a mennyek országához való jogtól.

Az eredeti bűn az egész emberi társadalmat kiszolgáltatotta a halálnak, tagjai halála és közös szenvedései révén. Nemcsak az egyes emberek halandók, hanem egész társadalmak is.

Ha nem lett volna eredeti bűn, nem lettek volna háborúk. Ha nem lett volna eredeti bűn, nem volna ellenségeskedés családtagok között. Ábelt nem ölte volna meg irigy bátyja, Kain. Ha nem lett volna eredeti bűn, nem lett volna éhínség, pestis, árvíz, hurrikán, valamint – ami mindegyiknél tragikusabb – magzatok megölése az anyaméhben.

Az eredeti bűn következtében a társadalom elvesztette az erkölcsi szilárdság adományát. Ez azt jelenti, hogy nincs már önmérséklés az egyéneknél, és – hozzá kell tennünk – a társadalmakban sem. Ésszerűtlen ösztönök irányítanak. Nemcsak egyéneknél vannak bűnös hajlamok, hanem a társadalmakban is működnek szabadjára engedett ösztönök, örült törekvések, gonoszságra való készség. Társadalmainkban vannak hajlamok, amelyeket jónak igazán nem nevezhetünk, inkább közösségi kísértéseknek. Hogyan volna egyébként megmagyarázható, hogy egy olyan örült, mint Hitler, milliókat tudott rávenni, hogy kövessék az emberi történelem legpusztítóbb háborújába? A legóvatosabb számítás szerint is 50 millió ember halt meg csatatéren, és még 50 millió a háború következtében.

Ez azt jelenti, hogy az emberi társadalmat is ugyanaz a hét főbűn kísérti, mint az egyes embert. Kérdezzük ismét: mit jelent ez? Azt, hogy természetünkkel fogva hajlunk a bűnre. Figyeljük meg jól a határozót: természetünkkel fogva. Nemcsak egyenként hajlunk a bűnre, hanem mint társadalom is. Természetemmel fogva büszke vagyok. Változtassuk meg az alanyt: természetünkkel fogva mindnyájan büszkék vagyunk. Valamennyi emberi társadalom az. Természetünkkel fogva érzékiek vagyunk. Természetünkkel fogva ingerlékenyek vagyunk, könnyen megharagszunk. Mint esendő emberek, mindnyájan, nemcsak egyenként, hanem összesen is, természetünkkel fogva kapzsiak, mohók, irigyek vagyunk. Mi az irigység? Az a szomorúság, amelyet akkor érzünk, ha valaki más birtokol valamit, amit mi nem, vagy sikerül neki valami, ami nekünk nem. Nincs bűn, amely jobban megosztaná a családokat, mint az irigység.

Természetünkkel fogva lusták vagyunk. Természetünkkel fogva mindnyájan torkosak vagyunk, és hajlunk rá, hogy engedékenyek legyünk testünk iránt ételben, alvásban, italban és tétlenkedésben, mert hiszen sok ember, bár alszik éjszaka, nappal is órákat tölt álmodozással. Amit a mai ember olvas, az legnagyobb részben kitalált történet: regény, elhitetés, álmodozás. Mint társas lények, természetünkkel fogva semmittevésre hajlunk. Ha nem is hallottuk soha az olasz *dolce far niente*, vagyis a semmittevés édessége kifejezést, természetünkkel fogva mind ilyenek vagyunk. Nem csoda, hogy annyi probléma van a családokban. Emberi esendőségünk következménye, hogy mindezen bűnös hajlamok annyira vonzanak bennünket mint egyéneket és mint egy család tagjait.

Végezetül: az eredeti bűn értelmünket is elhomályosítja. Az igazságot csak keservesen fogadjuk be, sokunk egyáltalán nem. Az eredeti bűn a társadalom „elméjét” is megfertőzi. Ki nem látja a családi élet százados problémáit; azok ostobaságát, akik élhetnének ugyan békében és harmóniában, mégis csupa vita, irigykedés, élvezethajhászás, mohóság, féltékenység és büszkeség az életük?

A család Megváltója

Isten emberré lett, hogy megváltsa a világot. Legtöbben ezt úgy értelmezzük, hogy a megváltás az egyes emberek megváltását jelenti. Valóban azért jött Krisztus, hogy az egyes embereket megváltsa? Igen, azért. A Jézus név, mint tudjuk, Megváltót jelent. Ő a Megváltó? Igen, Ő. De Krisztus nemcsak az *én* Megváltóm. Ő a *mi* Megváltónk. Nem csupán azért jött, hogy az egyes embereket váltsa meg, hanem hogy az emberi társadalmat, a családot is. Megismételjük a kérdést: Mit tett Krisztus, hogy megváltsa a családi életet? Mit tett Isten, hogy a családot megváltsa a világban megjelenő bűn pusztításaitól? Emberré lett.

Bizonyára nem véletlen, hogy Isten először akkor ígérte meg a Megváltót öszülünknek, miután a vétkeket elkövették. Bűnük kollektív volt, mint az emberiség legelső családja követték

el, és kollektívan kaptak ígéretet a megváltásra. Isten megmondta előre, hogy ellenkezést fog vetni az ördög ivadéka és az asszony ivadéka közé, és az asszony ivadéka szét fogja tiporni az ördög fejét. A bűnt és hatásait le fogja győzni. Hosszú századok teltek el, mire a megígért megváltás valóság lett. De amikor a Megváltó eljött, megadta a lehetőséget, hogy az emberi családok visszatérjenek Isten barátságába, és növekedjenek ebben a barátságban itt a földön, hogy aztán örökre az Atya, a Fiú és a Szentlélek társaságához csatlakozzanak.

Amikor Isten emberré lett, hogyan kezdett hozzá a megváltáshoz, a bukott emberi család meggyógyításához? Úgy, hogy feltárta, milyennek kell lennie a családi életnek, megtanította azokat az igazságokat, amelyek szerint az emberi családoknak élniük kell, és megadta a szükséges eszközöket arra, hogy olyanná alakuljanak, amilyenek tanítása szerint a családoknak lenniük kell.

Milyennek kell lennie a családnak?

Jézus tanítása szerint a család egész életre szóló kapcsolata olyan embereknek, akiket egyazon istenhit köt össze, az, amelyet Ő az emberiségnek kinyilatkoztatott. Egész életre szóló kapcsolata olyan embereknek, akik engedelmeskednek a Krisztus alapította Egyháznak. Egész életre szóló kapcsolata olyanoknak, akik a Jézus Krisztus által nyújtott kegyelemforrásokból táplálkoznak. Azt nem állítjuk, hogy minden keresztény család teljesen megfelel a krisztusi mércének, sem pedig, hogy mindig hűségesek maradnak az Ő tanításaihoz. De azt tudnunk kell, hogy milyen a krisztusi mérce. Hány és hány ember köt házasságot minden aggály nélkül olyasvalakivel, akinek nem ugyanaz a hite! Egyedül Isten tudja, hogy mekkora árat fizetnek, és milyen kockázatot vállalnak ezzel.

Krisztus gondolata szerint a házasság egész életre szóló kapcsolat két olyan ember között, akik engedelmesen elfogadják annak az Egyháznak a tanítását, amelyet Ő alapított, és amelynek egyedül van isteni felhatalmazása arra, hogy megmondja a keresztényeknek, hogyan kell élniük házasságukat. Ez magába foglalja az Egyház tanítását a házassági erkölcsekről, valamint – különös súllyal – *a hűségről és a házasságban megnyilvánuló termékeny szeretetről való megváltoztathatatlan tanítását.*

Amikor Isten emberként jelent meg a világban, úgy határozott, hogy egy család tagjaként fog köztünk élni. Bár anyja szűz volt, József pedig a nevelőapja, a világ szemében a Szent Család mégis család volt. Jöhetett volna Isten a világra valami más módon? Isten gondolattára végtelen, de Ő éppen ezt a módot választotta.

Jézus egy család tagjaként fogantatott, született, nevelkedett, és gyakorolta az engedelmeség erényét. A fiatal Jézus minden idők számára a tökéletes gyermek mintaképe. Isten emberré lett, hogy megtanítsa a gyermekeknek, hogyan viselkedjenek. Isten emberré lett és gyermekként élt, nemcsak hogy tanítson, hanem hogy példát is mutasson a gyermekeknek, hogy szófogadók és felelősségteljesek legyenek. Tegyük meg, amit kívánnak tőlük. Legyenek alázatosak. Hallom szülőktől, hogy a gyermekeik milyen hangon beszélnek velük – némely szót el sem lehet ismételni. Van olyan fiú, aki azt mondja az apjának: „Mit képzelsz, ki vagy te?” Vannak szakértők, akik szerint a szülő ne mondja meg a gyerekének, hogy mit tegyen. A szülőknél kellene tanulniuk a gyerekeiktől! Megismétlem: Isten mint egy család tagja lett emberré, és éveket, valójában földi életének legnagyobb részét töltötte el családjának tagjaként, alkalmazkodva szülei akaratához. A Teremtő engedelmeskedett a teremtményeinek!

Krisztus élete harminc éven át rejtett élet volt, élt mint szerető és engedelmes gyermek, aztán fiú, fiatal ember, fiatal férfi. Nincs az evangéliumokban kifejezőbb mondat a témánkkal kapcsolatban, mint az, amelyet Szent Lukács mond, miután Mária és József megtalálta Jézust a templomban: „Visszatért Názáretbe és engedelmeskedett nekik”. Jézus elhagyta Máriát és Józsefet három napra, amíg a templomban a tudós rabbikat hallgatta és kérdezgette. A

Szentlélek sugalmazására Szent Lukács mindkét tényről följegyezte: azt is, hogy Jézus három napra elszakadt a szüleitől, de azt is, hogy utána tizenhét évre visszament velük Názáretbe. Atyja akarata volt, hogy három rövid napra elszakadjon Máriától és Józseftől, de az is Atyja akarata volt, hogy visszatérjen Názáretbe, és még csaknem két évtizeden át engedelmeségben és függőségben éljen.

Még többet mond az, hogy a jeruzsálemi templomban Mária azt kérdezte Fiától: „Miért tetted ezt velünk? Lásd, apád és én szomorúan kerestünk.” Jézus a kérdésre nem válaszolt, hanem egy másik kérdést tett föl: „Miért kerestetek? Nem tudtátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell fáradoznom?” Az első „apa” szót, vagyis amelyet Mária használt, kisbetűvel kell írni. A másodikat, amelyet Jézus használt: „Atyám”, nagybetűvel. Mit tett itt Jézus? Most először vallotta meg istenségét. Mintha ezt mondta volna Máriának: „Köszönöm, anyám, amit mondtál. Ezzel alkalmat adtál, hogy kimondjam azt, amit akarok. Nekem csak egy Atyám van: a Szentháromság Első Személye.” Más szóval, ahogy Jézus később mondta: „Az Atya és én egy vagyunk.”

Jézus nemcsak kinyilatkoztatta, hogy milyennek kell lennie a családi életnek, hanem meg is mutatta, hogy milyen az Isten örök tervei szerint való család. Ezért Jézusnak nemcsak a szavaiból tanulhatunk, hanem a tetteiből is. Jézus Krisztus, Isten természet szerint való Fia, aki Atyjával együtt örökkévaló, Atyjához hasonlóan mindenható és mindentudó, lényege szerint vele egy, emberré lett, hogy az idők végezetéig tanítsa a gyermekeket, hogyan viselkedjenek szüleikkel szemben. Miben áll ez a tanítás? Hogy a gyermekek szeressék a szüleiket szófogadó tisztelettel, jó lélekkel fogadják el azok akaratát, és teljes szívükkel engedelmeskedjenek, mert a szüleik Isten helyettesei.

A hagyomány szerint József meghalt néhány évvel azelőtt, hogy Jézus megkezdte nyilvános tevékenységét. Jézus Názáretben maradt, hogy anyjával legyen. Milyen sokat jelent az a tudat, hogy Isten Fia itt is követendő példa a számunkra. Amikor eljött az ideje, hogy Jézus elkezdje hirdetni az evangéliumot, akkor sem szűnt meg sohasem – hogy is szűnhetett volna? – mélységes és gyöngéd szeretete Édesanyja iránt. Megint csak milyen sokat tanulhatunk a Megváltótól, hogy hogyan szeressük szüleinket! Az ő gyermekeik maradunk, akármennyire „felnőtté” váltunk is már.

A kánai menyegzőn Jézus jelen volt anyjával és akkor már Vele voltak tanítványai is. Éppen hogy elkezdte nyilvános szolgálatát. Jézus itt meglepő dolgot tett: teljesítette anyja kívánságát, hogy örömet szerezzen neki, és hogy bennünket tanítson, hogyan kell szüleinket szeretni. Milyen emberi! Megtette első csodáját, és pedig milyen! Nem vakokat vagy bénákat gyógyított meg, nem halottakat támasztott fel, hanem a vizet borrá változtatta, mert édesanyja kérte. Aztán a Kálvárián, a kereszttel anyja ott állt János apostollal. Az erős asszony nézte, amint a Fia elvérzik az ostorcsapásoktól, a töviskoronától, a keresztre feszítéstől. És mit tett Jézus? Anyját a szeretett tanítvány gondjaira bízta, Jánosnak pedig meghagyta, hogy viselje gondját anyjának.

Mindezt a tanítvány mondja el nekünk, az evangélium szerzője. Megmutatja, hogy Isten Fia mennyire fiú tudott lenni emberi értelemben is. Azt is érzékelteti, hogy Krisztus milyen példát akart adni nekünk a keresztény család életére. Milyen is az? *Mint a Szentcsalád: Jézus, Mária és József, szeretetteljes harmóniában, békés egyetértésben, alázatos egyszerűségben, tevékeny együttműködésben, kölcsönös tiszteletben, egymás önzetlen szolgálatában.* Annak a családi életnek a példája ez, amelyet az emberré lett Isten állít minden család elé az idők végezetéig.

Miután Krisztus tanította és meg is mutatta, hogy milyennek kell lennie a családi életnek, megadta a világnak a szükséges eszközöket is arra, hogy a Szentcsaládot követhessék. Ezek közé tartoznak a Krisztus-kinyilatkoztatta igazságok, az imádság, a szentségek és az Egyház.

Kinyilatkoztatott igazságok

Krisztus minden tanítása érinti valamilyen módon a családot is, vannak mégis olyan hitigazságok, amelyek egészen alapvetőek. Ezekről többet is fogunk szólni, amint kifejtjük a keresztény családról való gondolatainkat. Igazi jelentősége itt annak van, hogy ezeket az igazságokat Isten nyilatkoztatta ki, és azért lett emberré, hogy az emberiséggel ezeket közölje.

– Tanítások a szeretetről. Az önzetlen szeretet gyakorlása nélkül el se lehet kezdeni a Krisztus elgondolása szerinti családi életet.

– Tanítások a tisztaságról. Csak a tiszta szerelem tartja össze a keresztény házasságot, és csak a szerelemmel egyesült tisztaság védelmezi meg a keresztény családot.

– Tanítások a türelemről. A latinban a türelem és a szenvedés ugyanaz a szó: *patientia*. A türelmességhez hozzátartozik a szenvedés. Krisztus azt tanította, hogy a családok legyenek türelmesek: a férj legyen türelmes a felesége iránt, a feleség a férje iránt, a szülők legyenek türelmesek gyermekeikkel, a gyermekek a szüleikkel. Okoznak egy család tagjai szenvedést egymásnak? Az élet teli van vele, minden ember szenved. Sírva születünk a világra, és hacsak teljesen el nem kábítanak, fájdalomban halunk meg. Jézus türelemre tanított, és nemcsak szóval, hanem legfőképpen példával.

– Jézus tanított a házasságról is. A farizeusok próbára akarták tenni Őt, hogy vajon melyik zsidó irányzat mellett áll abban a tekintetben, hogy milyen alapon bocsáthatja el a férj a feleségét. Számukra az nem is volt kérdés, hogy az ember elválhat és újra nősülhet. Jézus ezt felelte nekik: „Mindnyájan tévedtek. A házasság egyetlen férfi és egyetlen nő kapcsolata életük végéig.” Ezt maguk a tanítványok se értették meg, annyira új volt nekik.

Krisztusnak ez a tanítása az egész világnak szólt. Nemcsak keresztények, hanem hinduk, buddhisták és muzulmánok között is, csak monogám család maradhat fenn. Vagyis Krisztus nemcsak a kereszténység számára, hanem az egész emberiség számára helyreállította a monogámiát.

– Jézus tanítása a szexualitásról is szigorú. Nemcsak azt tanította, hogy a férfiek legyenek hűségesek feleségükhöz, hanem azt is, hogy ha egy férfi bűnös kívánsággal néz egy asszonyra, akkor szívében már paráználkodott vele. Ez a nőkre is vonatkozik: ha bűnös kívánsággal néznek egy férfira, akkor szívében már paráználkodtak vele.

Imádság, a szentségek és az Egyház

Miután Krisztus megadta az alapelveket, amelyekre a családi életnek épülnie kell, gondoskodott azokról a természetfölötti erőforrásokról is, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a kinyilatkoztatott elveknek megfelelően éljünk. Ezek az erőforrások főként az imádság, a szentségek és az Egyház.

Jézus szükségesnek mondta az imádságot ahhoz, hogy megtartsuk életünk – beleértve házasi életünk – kegyelmi állapotát. A család valamennyi tagjának hűségesen meg kell tartania a naponkénti imádság gyakorlatát. Nem túlzás azt állítani, hogy a család akkor marad egyben, ha tagjai együtt imádkoznak. Sokféle erő igyekszik megosztani a családot, és az emberi természet túlságosan önző ahhoz, hogy azt remélhessük, hogy családi életünk szilárd marad Isten állandó világossága és ereje nélkül, amelyeket az elmélyült imádság ad meg. Imádság nélkül nem kapjuk meg a kegyelmeket, a kegyelmek nélkül pedig lehetetlen a szilárd családi élet.

Krisztus ezen kívül alapított hét szentséget is, hogy követőinek lelki egészségéről gondoskodják. Egy szentséget pedig pontosan a házások számára rendelt. Azt mondhatjuk, hogy így kellett tennie, Önmaga miatt is. Miután elmondta elvárásait a házassággal és a

családdal kapcsolatban, ezeket az elvárásokat azzal tette megvalósíthatóvá, hogy biztosította a kegyelmi forrásokat a házasság szentségében.

Végezetül Krisztus megalapította az Egyházat, hogy az megőrizze a kinyilatkoztatott igazságokat, magyarázza azokat a híveknek, és hogy az egész emberiséget az üdvösségre vezesse. Az Egyház, amelynek Róma püspöke a látható feje, az az intézmény, amelyen át Krisztus gazdagon árasztja az emberi elmékbe a bölcsesség adományát és az emberi akaratba az erőt, hogy megismerjék és életükben megvalósítsák Isten gondolatát és akaratát. Ezekben a kegyelmekben nemcsak az egyes emberek részesülnek, hanem emberi közösségek is, különösen pedig a családok.

III. fejezet: A kereszténység megjelenik az ókori világban

A régi rómaiaknak volt szavuk a házasságra: *matrimonium*. Volt szavuk a családra is: *familia*. Amikor Krisztus a világba jött, és a kereszténység elkezdett terjedni, a korai Egyház megtartotta a rómaiak szóhasználatát. Már a második évszázadban a teljes Szentírás le volt fordítva latinra. Közben azonban a rómaiak által használt szavak értelme, az Úristen irányításával, igen erősen megváltozott.

A *familia* már nem pusztán együtt élő emberek csoportját jelentette, beleértve egy férfi háremét és ágyasait is. A *matrimonium* pedig már nem pusztán jogi szerződés volt, amely egy férfinak korlátlan jogokat biztosított a háznépe fölött, beleértve a gyermekei életéről vagy haláláról való döntés jogát is.

A rómaiak eleinte nem tulajdonítottak jelentőséget a kereszténység terjedésének. Amikor azonban látták a keresztények állhatatosságát, üldözni kezdték őket. Ezért nem voltak az első három évszázadban templomok vagy kápolnák a föld fölött. A keresztények istentisztelete és a szentmise bemutatása csak a földalatti katakombákban történhetett. Az első három évszázadban csak földalatti kereszténység létezett. Ebből erőt meríthetünk, mert Krisztus tanításának a lényege kétezer év alatt sem változott. Követőinek ma is pontosan ugyanúgy választaniuk kell, mint Krisztus után 100-ban kellett: vagy alkalmazkodnak ahhoz a hitetlen világhoz, amelyben élnek, vagy elviselik a világ ellenségeskedését pontosan úgy, ahogy Krisztus és a korai keresztények tették.

A keresztény házasság

Krisztusnak a házasságra, a tisztaságra és a családra vonatkozó tanítása beépült követőinek az életébe a korai Egyházban. Amit a Mester az apostoloknak hirdetett, azt ők továbbadták igehirdetésükben és írásaikban mindazoknak, akik hitték, hogy Krisztus az Isten Fia, aki emberré lett, hogy a bűnös világot megváltsa. Krisztust komolyan vették követői a korai Egyházban. Péter apostol pünkösdi beszédétől kezdve a Szent Lukács által írt Apostolok Cselekedetein, valamint Szent Pál, Jakab, Júdás és János levelein át láthatjuk, hogy az Evangélium mennyire hatással volt a keresztény hívekre. Olyan módon alakította át életüket, hogy azt csodásnak kell mondanunk. Más emberré váltak.

A korai Egyház történetíróitól tudjuk, hogy különösen két hitelvnek a megélése volt igen jelentős az első keresztények életében. Isten kegyelme mellett ezek voltak a legfőbb okai a kereszténység gyors terjedésének: a szeretet és a tisztaság erénye, ami a keresztény család alapja. Az a kifejezés a korai keresztényekről, hogy „Nézzétek, mennyire szeretik egymást”, különösen vonatkozott a férj és feleség egymás iránti szeretetére; de vonatkozott kettejük szeretetére a még meg sem fogant, illetve meg sem született gyermekeik iránt; vonatkozott az apa és anya szeretetére gyermekeik iránt; és vonatkozott a férfiak és nők egymás iránti szeretetére. És ez a szeretet tiszta volt.

Ez az a szeretet, amelyet Krisztus tanított, és amely szerint korai követői élni igyekeztek. És ez *spectaculum*, azaz csodálatos látvány volt, hogy ismét a latin szót használjuk. Ez a tiszta szeretetnek, vagy másképpen mondva a szeretettel egyesült tisztaságnak a csodája volt. Ez térített meg annyi pogányt a kereszténységre, úgyhogy az első évszázad végére már több, mint száz keresztény püspökség volt a Földközi-tenger partjai mentén. Teológiai szóval élve ezt morális csodának mondjuk. Természetes módon ez nem is mondható lehetségesnek, csak Isten segítségével által.

A Diognétoszhoz írt levél

A legtöbb embernek nemigen van fogalma arról a széleskörű fejlődésről, amely a kereszténység első és második évszázadának Egyházában végbement. Az egyik legékeesszólóbb történeti forrás erre vonatkozóan a Diognétoszhoz írt híres levél. Szerzője leírja, hogyan éltek Krisztus követői az apostoli korszak végén. Bemutatja, hogy milyenek látták a keresztényeket a kortársak, valamint hogy milyenek látták a keresztények önmagukat egy olyan világban, amely nemcsak, hogy nem volt keresztény, hanem mihelyt a kereszténység megjelent a színen, erősen keresztényellenes lett.

Kérdezhetné valaki: miért nyúlunk vissza a kereszténység korai történetéhez? Azért, mert a történelem megismétli önmagát. Amikor Krisztus megmondta előre, hogy követőinek mennyi félreértésben, rosszindulatban, ellenállásban és üldöztetésben lesz részük, minden időkről beszélt, minden történelmi korszakról, az idők végezetéig. Ezt tudnunk kell, hogy ne lepődjünk meg és főként ne ijedjünk meg, amikor látjuk, hogy a kereszténységgel mind ellenségesebbé váló világ hogyan tekint ránk, a Mester követőire. Még fontosabb az a szerep, amely a hívő keresztényekre vár, hogy együttműködjenek az isteni gondviseléssel. Az ő kötelességük, hogy megőrizték, illetve ahol szükséges, helyreállítsák azt a családi életet, amely megfelel Krisztus akaratának.

A Diognétoszhoz írt levelet megtaláljuk az Imaórák Liturgiájában – ma már anyanyelven –, mégpedig Húsvét ötödik hetének szerdáján az Olvasmányos imaórában. Az Egyház nyilvánvalóan azt akarja, hogy a zsinat utáni korszak hívői, vagyis a Második Vatikáni Zsinat után élők megismerjék, hogyan éltek és gondolkoztak a hívő keresztények a zsinat előtti korban. Pontosabban szólva, ez a levél kétszáz évvel azelőtt íródott, hogy az Egyház megtartotta első zsinatát 325-ben a kisázsiai Niceában. Az idézetek sorban következnek, alcímekkel ellátva.

A keresztények sok szempontból ugyanolyanok, mint mások

„A keresztényeket sem területi, sem nyelvi szempontból, még faji szempontból sem lehet megkülönböztetni a többi embertől. Sehol nincsenek olyan városok, melyekben mint sajátjukban lagnának, nincs külön nyelvük sem, melyet beszélnének, nincs sajátos, rájuk jellemző életmódjuk. Nem gondolkodás és bölcselkedés révén jöttek rá a tanításra, nem is kíváncsi emberek eszmefuttatásai által, nem is emberi tételeket vallanak, mint mások. Görög és barbár városokban egyformán lagnak, kinek mi jutott osztályrészül, étkezés és öltözködés tekintetében alkalmazkodnak azon vidék szokásaihoz.”

Van mégis valami különleges a keresztényekben

„Saját hazájukban lagnak, de mégis jövevényekként; mindenben részt vesznek polgárokként, de mindent elviselnek, mint idegenek; bárhol, idegenben is otthon vannak, de minden haza idegen számukra. Mint mindenki más, házasodnak, gyermeket nemzenek, de a magzatot nem hajtják el. A gyermekeket nem ölik meg. Közös az asztal, melyhez letelepednek, de nem közös az ágy. Testben vannak ugyan, de nem a test szerint élnek. A földön időznek, de a mennyben van polgárságuk. Engedelmeskednek a meghatározott törvényeknek, de életükkel felülmúlják a törvényeket.”

A keresztényeket üldözik

„A keresztények mindenkit szeretnek, mégis mindenki üldözi őket. Félreismerik, és ezért elítélik őket; halálra adják őket, de ők újra életre támadnak. Szegények, és sokakat

gazdagítanak; mindenben szűkölködnek, és mindenben bővelkednek. Gyalázzák őket, és a gyalázatban megdicsőülnek; káromolják őket, és megigazulnak. Szidják őket, és ők áldást mondanak. Megalázzák őket, és ők tiszteletet tanúsítanak. Jótevők, akiket gonosztevőkként büntetnek; amikor megkínózzák őket, örvendenek, mint akik életre támadtak. A zsidók küzdenek ellenük, mint tőlük idegenek ellen, a görögök üldözik őket; de akik gyűlölik őket, nem tudják megmondani a gyűlöletük okát.”

A keresztények a világ lelke

„Egészen egyszerűen: ami a testben a lélek, azok a keresztények a világban. A lélek áthatja a test minden tagját, ugyanúgy jelen vannak a keresztények a világ városaiban. A lélek is a testben lakik, de nem a testből való; a keresztények is a világban vannak, de nem e világból valók. Láthatatlan a lélek, melyet a látható test börtönöz be; a keresztényeket is úgy lehet megismerni, mint akik a világban vannak, de vallásuk láthatatlan marad. A test gyűlöli a lelket és küzd ellene, noha a lélek nem követ el ellene semmi igazságtalanságot, csak akadályozza a gyönyörök élvezetében; a világ is gyűlöli a keresztényeket, akik semmilyen igazságtalanságot nem követnek el, csak ellenállnak gyönyöreinek.”

A keresztények megerősödnek az üldözések alatt

„A lélek szereti a testet, mely őt gyűlöli, és a test tagjait is; a keresztények is szeretik azokat, akik gyűlölik őket. A lélek ugyan a testbe van zárva, de a lélek tartja össze a testet; így vannak a keresztények is, a világba vannak zárva, mint börtönbe, de mégis ők tartják össze a világot. Halhatatlan a lélek, mely halandó hajlékban lakik; a keresztények is mulandó dolgok közepette zárandokolnak, a mennyben várják a romolhatatlanságot. Ha étel és ital dolgában mostohán bánnak vele, az a léleknek jót tesz; a keresztények is megerősödnek az üldözések alatt. Isten jelölte ki nekik ezt a magasztos feladatot, és erről egy kereszténynek nem szabad lemondania.”

Ezeket a hosszú idézeteket a téma súlya indokolja. Mostani pápánk szavai szerint „a katolikus Egyház számára a természetes állapot az, hogy üldözik”. Ha Krisztus követői hűségesek maradnak mindahhoz, amit Krisztus a házasságról és a családról, a tisztaságról és a magzati élet szentségéről tanított, ellenállásban lesz részük. A világ ugyanolyan bánásmódban részesíti a hívő és hűséges keresztényeket ma, mint az első évszázad végén. Titokzatos módon, a kereszténység mégis inkább erősödik ezektől a támadásoktól.

Modern vonatkozások

A mai katolikusok sok szempontból ugyanolyanok, mint mások. A levél „keresztény” szavát „katolikkal” helyettesítettem, mert az Egyház életének első évszázada óta sokan szakadtak el az eredeti kereszténységtől, vagyis gyakorlatilag a római katolikus Egyháztól. Ezeknek a tömeges elszakadásoknak a fő oka pedig az a tanítás volt, amelyet Krisztus a házasságról, a tisztaságról és a családról adott nekünk, és amelyet az Egyház a mai napig megőrzött.

Isten kegyelméből nem egyszerűen keresztények, hanem katolikus keresztények vagyunk. Hisszük, hogy az a hit, amelyet vallunk, lényegében azonos azzal a hittel, amelyet elődeink tizenkilenc évszázaddal ezelőtt vallottak. A mi katolikus életünk is, ugyanúgy, mint keresztény elődeink élete az apostoli korszak végén, sok szempontból közönséges emberi élet. Nincsen sajátos, csak ránk jellemző életmódunk. Életünk nem pusztán emberi bölcselkedésen alapszik, nem vagyunk titkos szekta, vallásunk nem valami hóbort.

Ahogy a korai keresztények, úgy mi, mai katolikusok is sok szempontból ugyanolyanok vagyunk, mint a többi ember. Ugyanazokat az ételeket esszük, ugyanazokat a bútorokat vásároljuk; házunk, otthonunk nem különbözik másokétól. Mégis különleges emberek vagyunk, mint ahogy azok voltak keresztény elődeink is. Házassodunk, gyermekeink születnek, mint másoknak is; de a más hitűektől eltérően mi meg is maradunk a házasságban. Nem alkalmazunk fogamzásgátlást, és gyermekeinket nem öljük meg sem születés előtt, sem születés után. Emlékezzünk csak rá, hogy a Római Birodalomban az állami jog megengedte a magzatelhajtást és a csecsemőgyilkosságot. Ezek szerint mind a korai, mind a mai katolikusok csakugyan eltérnek a szokásostól.

A hívő katolikusok hűségesek a házastársukhoz. Nem követnek el házasságtörést. A korai Egyház sok egyházmegyéjében a püspök meglehetősen szigorú volt, túlságosan is az. Házasságtörésre nem adtak föloldozást, vagy esetenként éveig – hét vagy még több évig – kellett bűnbánatot gyakorolni minden vasárnap reggel a templom előtt, ahol mindenki tudta róluk, hogy házasságtörők. A pápának kellett közbelépniük a püspököknél: „Tisztelem a buzgóságokat, de a házasságtörőknek meg kell adni a föloldozást.” Pápai jóváhagyás nélkül sok egyházmegyében nem adták meg a szentségi föloldozást a következő bűnökre: aposztázia (hittagadás), magzatelhajtás, házasságtörés és paráznaság.

Végül pedig a hívő katolikusok, csakúgy, mint a korai keresztények, testben élnek ugyan, de nem a test vágyai szerint. A hívő katolikusok nem végeznek önkielégítést, nem paráználkodnak és nem homoszexuálisok. Ez így van, így volt, és a katolikus Egyház csak ott fog fennmaradni, ahol elhiszik az emberek, hogy a Szent Pál római levelében felsorolt bűnök *halálos* bűnök.

A korai Egyház keresztényei olyan családi életet éltek, amely éles ellentétben állt azzal, amit maguk körül láttak. Az első két évszázad keresztény családjait az erkölcsi tisztaság jellemezte. A tisztaságot megőrizték a házasság előtt is, ami kizárta a paráznaságot; és megőrizték a házasságban is, ami kizárta a hűtlenséget és a szándékos gyermektelenséget.

A mai korban ugyanazzal a helyzettel kell szembenéznünk, mint amivel az Egyháznak tizenkilenc évszázadon át kellett küzdenie. A keresztényeket üldözték az Egyház történelmének kezdetén, a katolikus keresztényeket üldözik ma is. Megdöbbentő, hogy a Római Birodalom hogyan válaszolt a benne élő hívő keresztények jelenlétére. A pogány világ pontosan úgy bánt Krisztus követőivel, ahogy Krisztus előre megmondta. Üldözte őket. Elítélte, félreismerte, gyalázta, szidalmazta, támadta, gonosztevőként büntette őket, a becsületüket vette el.

A tanulság annyira nyilvánvaló, hogy nem szükséges magyarázni. A hitetlen világ, amelyben élünk, nem becsüli hűségünket a családi életről szóló krisztusi tanításhoz és azoknak minden gyakorlati következményéhez. Ugyanígy nem becsülte a pogány világ a keresztény családok által gyakorolt tisztaságot az első évszázad végén. Józanul számítanunk kell arra, hogy a hívő katolikus családok elutasítással és szembenállással fognak találkozni olyanok részéről, akik nem értik, esetleg nem is akarják érteni azt, amiben mi hiszünk. Ennek igen egyszerű oka van: nem hiszik azt, hogy a mi hitünk Isten szaván alapul. Ezzel nekünk katolikusoknak tisztában kell lennünk. A hitetlen, nem-keresztény vagy volt-keresztény világ, amelyben élünk, nem fogadja el, ahogyan gondolkodunk, ahogyan beszélünk, ahogyan élünk. Vigyáznunk kell, nehogy Krisztus tanítását akarjuk a világ gondolkodásához igazítani, csak azért, hogy megnyerjük a tetszését.

Mondják, hogy a katolikusok a világ lelke. A megfogalmazás szokatlan, de a jelentése roppant fontos. Nem értjük és nem éljük meg igazán a Diognétosz-levél tartalmát, miszerint a keresztények a világ lelke. Mit jelent ez tulajdonképpen? Azt, hogy Krisztus azért jött, hogy az egész világot tanítsa, hogy az Evangéliumot valamennyi nemzetnek hirdesse, hogy Isten akaratát minden emberrel megismertesse. A katolikus Egyháznak ezzel a prófétai szerepével foglalkozik II. János Pál pápa történelmi jelentőségű irata: *A keresztény család feladatai a*

mai világban. Ennek a feladatnak a lényegét két mondatban lehet összefoglalni. Olyan történelmi korban élünk – mondja a pápa –, „amikor a családra sok olyan erő támad, melyek megsemmisíteni vagy legalább eltorzítani akarják”. Az Egyház tudja, „hogya a társadalom, valamint önmaga épsége és egészsége szorosan összefügg a család állapotával”. Mit jelent ez a számunkra? Azt, hogy a katolikus Egyház „sürgetőbb és égetőbb feladatának tekinti, hogy mindenkinek hirdesse Isten tervét a házasságról és a családról; védelmezze e terv eredeti gazdagságát és emberi, illetve keresztény fejlődését, s így hozzájáruljon a társadalom és Isten Népe megújulásához”. (*Familiaris Consortio*, 3). János Pál pápának ezt a megállapítását akár tizenkilenc évszázaddal ezelőtt is írhatták volna. Akkor is, ugyanúgy, mint ma, a család pusztá fennmaradása a katolikus Egyház tanításán és a katolikus hívek hősie példáján múlt.

A keresztények megerősödnek az üldözések alatt. Amit a Megváltó „világ”-nak nevez, az sose fogadta el a keresztény családi élet normáit, vagyis a Krisztushoz való hűséget, ahogy az a szexuális erkölcsben, a házastársi hűségben és a gyermekek elfogadásában megnyilvánul. Igaz volt ez az első évszázad Palesztinájában és Rómájában, igaz ma is. Kétségtelen, hogy Krisztus követőinek, akik következetesen vallják és gyakorolják az igaz családi életet, ellenállásra kell számítaniuk. De van ebben valami vigasztaló is. A kereszténység nemcsak túléli a támadásokat, hanem erőt is merít belőlük. Az a gondolat, hogy „a vértanúk véréből sarjadnak a keresztények”, a harmadik században, az üldözések tetőfokán fogalmazódott meg a Római Birodalomban, de ugyanúgy érvényes most, a huszonegyedik évszázad küszöbén is. Akármilyen titokzatosnak látszik is a megfogalmazás, boldoggá tehet bennünket. Ezt ígérte Krisztus Urunk a nyolcadik boldogságban. „Boldogok vagytok – mondta –, ha miattam üldöznek benneteket. Örüljete és ujjongjatek.” Ezt mondta nekünk az élő Isten emberi alakban: hogy az Ő tanítása szerint élni nemcsak lehetséges, hanem kegyelme segítségével öröm is.

IV. fejezet: A keresztény család tartópillérei

Az egyik értelmező szótár így határozza meg a házasságot: „Az az intézmény, amely férfiakat és nőket különleges társadalmi és jogi függésben egymáshoz kapcsol azzal a céllal, hogy családot alapítsanak és tartsanak fenn”. Ennek a meghatározásnak abban rejlik az értéke, hogy megállapítja, az emberek általában mit értenek házasságon. Azonban mi, Krisztus hívei és Egyházának tagjai, jóval többet tudunk, mint amit a házasság világi meghatározása tartalmaz.

– Tudjuk, hogy a keresztény házasság nem csupán természetes intézmény vagy társadalmi szerződés, amelyet az állam jogi erőre emel, hanem megszentelt szövetség és az Új Törvény szentsége.

– Tudjuk, hogy a házasságnak monogámnak kell lennie, csak egyetlen férfit és egyetlen nőt kapcsolhat össze.

– Tudjuk, hogy a házasság mélyen bensőséges elkötelezettség, amelyben a férj és a feleség vállalja a házastársi hűséget.

– Tudjuk, hogy a házasság nem ideiglenes megállapodás, hanem tartós kötelék, amelyet semmiféle emberi hatalom föl nem oldhat.

– Tudjuk, hogy a házasság a házaspár egész életre szóló szövetsége, amelynek legfontosabb feladata gyermekek fogamzása, világra hozatala és felnevelése.

– Tudjuk végül, hogy a házasság nem csupán intézmény, hanem isteni rendelés alapján együtt élő, egymást szerető emberek kapcsolata.

Szentség

Amikor azt mondjuk, hogy a keresztény házasság szent, többet állítunk, mint ami elsőre látszik. Valójában három dolgot jelent: A keresztény házasság szentsége, a keresztény házasság természetfölötti és a keresztény házasság a keresztény család alapja. Ezen igazságok mindegyike alapvetően fontos a keresztény hit megértéséhez és segítenek abban, hogy hitünket Krisztus gondolata szerint éljük meg, akár házasok vagyunk, akár nem.

A házasság szentsége

Tudjuk, mi a szentség: Krisztus által alapított látható jel, amely megadja azt a kegyelmet, amelyet jelez. Szentség például a szentáldozás. A szentostyát a szánkba vesszük és lenyeljük, ez jelzi lelkünk táplálását. Ugyanúgy tápláljuk a testünket is. Van egy nyílás, a szánk, amelyet izmainkkal tudunk működtetni. Kinyitjuk a szánkat, és magunkhoz vesszük a táplálékot. Lenyeljük, és ettől kezdve már a gyomor izmai akarunktól függetlenül végzik az emésztést. Ha nem tápláljuk a testünket naponta, egyre jobban elgyengülünk, és végül, ha csoda nem történik, meghalunk. Az Oltáriszentség ilyen módon a lélek táplálásának a szentsége. A keresztségben a lelkünk megkapja a természetfölötti életet. A keresztség azonban nem elég. A lélek életét táplálni is kell. A lélek alapvető tápláléka pedig, amely életben tartja, az Oltáriszentség.

Ugyanez történik a házasságban is. Mit tesz a vőlegény és a menyasszony a házasságkötéskor? Nyilvánvalóan valamiféle kétoldalú szerződést kötnek. Ez azonban nem akármilyen szerződés. A keresztény házasság szentsége. Amikor ketten megállapodnak, hogy házasságra lépnek, jelen van mindig egy harmadik fél is: Jézus Krisztus. Nemcsak könyvcím, hanem hitünk valóságos ténye, hogy keresztények számára *A házassághoz hárman kellenek*. A Róma alatti katakombákban találtak egy második századból származó falfreskót, amely

egy házasságot kötő párt ábrázol. Fölöttük Krisztus áll, és áldásra emelt kezéből fénysugarak indulnak ki a házasulandók egymásba kapcsolódó kezére. Így ha két megkeresztelt ember házasságra lép, jogcímet nyernek mindazon kegyelmekre, amelyekre szükségük lesz, hogy házastársi és szülői kötelezettségeiket teljesítsék. Isten állandó és különleges segítsége biztosítja számukra ezt a jogosultságot házas életük teljes tartamára.

Milyen kegyelmekben részesülnek a házastársak? Miután fölvtették a szentséget, jogcímet nyernek minden szükséges kegyelemre ahhoz, hogy felismerjék, Isten mit vár tőlük mint férjtől, feleségtől és szülőtől, valamint hogy hogyan kell az Ő akaratát teljesíteniük. Hasonlóan számíthatnak mindarra az erőre is, amely képessé teszi őket, hogy hűséges házas életet éljenek és Isten terve szerinti keresztény családot neveljenek. A házasság szentségében csakis megkeresztelt keresztények részesülhetnek, amikor házasságra lépnek. Ha valamelyik fél nincs megkeresztelve, akkor a házasságuk lehet ugyan érvényes, de a házasság szentségében nem részesülnek, valamint nincsenek számukra biztosítva életük végéig mindazon kegyelmek, amelyeket házasságot kötött követőinek megad a Megváltó.

Minthogy a keresztény házasság szentség, e szentség kegyelmeiben az egész család részesedik. Nemcsak a férj és a feleség, hanem a gyermekek is megkapják a kegyelmeket, amelyeket Krisztus megígért házasságra lépő követőinek. A házasság az élők szentsége. Amikor két megkeresztelt ember házasságra lép, a kegyelem állapotában kell lenniük, mert különben bár házasok, az, aki nincsen barátságban Istennel, nem részesül a szentségi kegyelemben mindaddig, amíg az Úristennel meg nem békél.

Természetfölötti kapcsolat

Ez logikusan következik abból, amit az előbb mondtunk. Ha a keresztény házasság szentség, akkor nem természetes kapcsolat. Manapság nem gyakran halljuk a „természetfölötti” szót, pedig nagyon fontos. Itt azt jelenti: emberfölötti, az embert meghaladó, felülmúló; több, mint pusztán emberi. Azt jelenti, hogy a keresztény házasoknak Isten egész életükre szólóan megígéri mindazt a bölcsességet, türelmet, okosságot, bátorságot, szenvedélyeik megfékezését, főként pedig az önzetlen szeretetet, amely szükséges, hogy megfeleljenek mindazoknak az emberfeletti követelményeknek, amelyeket Krisztus a benne hívő házasfelekkel szemben támaszt.

Még mi egyebet értünk azon, hogy a keresztény házasság természetfölötti? Azt értjük, hogy a keresztény családnak megvan a joga mindahhoz az isteni segítséghez, amelyre szüksége van, hogy itt a földön együtt maradjon mint család, és hogy a mennyek országában újra mint család egyesüljön, hiszen ez a családok létének a célja. A családok a földön kezdődnek, de az örökkévalóságra vannak rendelve. Úgy igazságos, mondhatjuk, hogy Krisztus biztosítja számunkra a természetfölötti eszközöket, amelyekre szükségünk van természetfölötti, vagyis emberfölötti célunk eléréséhez. Mi a családi élet célja, rendeltetése a földön? Az, hogy a családok az égben is családként legyenek együtt. A családok célja, rendeltetése a mennyei boldogság. Ha eljön a világ vége, nem lesz több gyermekfogantatás, sem születés, ezért házasság sem. Pontosan annyi család lesz az örökkévalóságban, mint amennyi a világ végéig lesz. Ha a családok el akarják érni mennyei rendeltetésüket, amelyre semmilyen teremtménynek természetes joga nincsen, meg kell fizetniük az odajutás árát. Anélkül jöttünk a világra, hogy Isten a véleményünket kérdezte volna: akarunk-e fogantatni és megszületni. Létünk saját hozzájárulásunk nélkül kezdődött. Örök célunkat azonban, akár egyenként, akár mint család, nekünk kell elérni az Isten kegyelmével való együttműködés által.

A keresztény család megalapozása

A házasság szentsége nélkül logikusan nem beszélhetnénk keresztény családról. A katolikus hit szerint a keresztény család nem pusztán természetes vagy ideiglenes család. Arra van rendelve, hogy örökké család maradjon. A keresztény családok élő tanúi az isteni kegyelem erejének, amely egy emberi intézményt emberfölötti kapcsolattá alakít. A keresztény család isteni előképe és alapvető mintája nem más, mint maga a Szentháromság örök kapcsolata. A három isteni Személy mindegyike részese mindannak, amit bármelyik Személy birtokol.

Szent János evangéliumának abban a négy fejezetében, amely a szenvedéstörténetet megelőzi, olvashatjuk Krisztusnak ezen szavait: „úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek benneteket”. Ebben adja meg nekünk, hogy mi lesz az idők végezetéig az egyetlen jele, látható megnyilvánulása annak, hogy valóban az ő tanítványai vagyunk, ahogy állítjuk magunkról: „ha szeretitek egymást”. Ennek az isteni elkötelezettségnek legalapvetőbb tárgya pedig a család. Mit állítunk ezzel? Azt, hogy Krisztusnak a szeretet gyakorlásáról szóló tanítása sehol sem érvényes alapvetőbben és egyetemesebben, mint a családban. Milyen ez a szeretet? Ugyanolyan, mint Krisztus szeretete irántunk. Ez az a szeretet, amely Őt a Keresztig vitte. Azt a természetfölötti szeretetet, amelyet Krisztus elvár tőlünk, a keresztény családban gyakorolt önzetlen szeretetben kell megvalósítanunk. Az „önzetlen” melléknév hitünknek részét alkotja. A férjeknek a feleségüket kell szeretniük, a feleségeknek a férjüket; a szülőknek a gyerekeiket, a gyerekeknek a szüleiket; a testvéreknek egymást – önzetlenül. Mennyire önzetlenül? Ahogyan Krisztus szeretett bennünket, életét adva értünk.

Nekünk, az igaz hit birtokosainak, meg kell osztanunk meggyőződésünket másokkal is. Úgy nevezhetjük ezt, hogy családok közti apostolkodás. Hiszünk abban, hogy a házasság szentsége képessé tesz bennünket arra, hogy valóban örömtelivé varázsoljuk azt, ami emberileg lehetetlen. Az evangéliumok két mondata juthat itt az eszünkbe. Az angyali híradáskor az angyal azt mondta Máriának: „Istennél semmi sem lehetetlen” (Lk 1,38). Az utolsó vacsorán pedig azt mondta Jézus: „Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek benneteket” (Jn 15,12). Közvetlenül ez előtt tette azt az ígéretet, hogy ha megtartjuk parancsait, akkor megmaradunk az Ő szeretetében, hogy „az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömötök” (Jn 15,11).

A házasság szentségében elnyerhető kegyelmek kétszeresen is hatnak. Biztosítják a keresztény családok számára azt a világosságot és erőt, amelyre szükségük van, hogy önzetlen nagylelkűséggel szeressék egymást. Azonkívül megígérik a keresztény családoknak azt az egészen különleges kegyelmet is, hogy az egymás iránti szeretetben akkor is boldogok lesznek, ha ez a szeretet azt kívánja, hogy szenvedjenek azért – és attól –, akit szeretnek.

Monogámia (egynejűség)

Ha felismerjük, hogy a keresztény házasság szent, akkor nyilvánvalónak tűnik, hogy nem lehet poligám (többnejű). A monogám házasság a poligám ellentéte. Krisztus olyan időben jött a világra, amikor a poligámia gyakori volt. A nem-keresztény világban mind a mai napig létezik. Az ötszázmillió muzulmánknak nemcsak megengedett a poligámia, hanem az hitük része; a Korán tartalmazza és a polgári törvény védi.

Amikor Krisztus Urunk a házasságot szentségi rangra emelte, követői a kezdetektől fogva világosan értették, hogy ez kizárja a poligámia minden formáját. Egyformán tilos volt a többférjűség és a többnejűség. Mit tanított erről Jézus? Az evangéliumokban nincs tőle szó szerinti idézet, amely elítelné a poligámiát, az mégis világos, hogy visszaállította a házasságnak a bűnbeesés előtti monogám állapotát. Az apostoli Egyház nem tűrte el a többszörös házasságkötést.

Az kétségtelen, hogy az Ószövetségben szokás volt a poligámia. Mondhatjuk azt is, hogy Isten megengedte. De világos, hogy ha Isten megengedte Krisztus eljövetele előtt a poligámiát, akkor képes volt meg is akadályozni annak természetes és pusztító következményeit. A tizenhatodik században a tridenti zsinat a monogámiát mint tévedhetetlen tanítást hirdette, a poligámiát világosan és egyértelműen elítélte. Hangsúlyoznunk kell, hogy Krisztus eljövetele óta a poligámia nemcsak a katolikusok és keresztények számára tilos, hanem az egész emberiség számára. Ez érthető is. A Teremtés könyve, vagyis a Szentírás legelső könyve szüleinnek és első leszármazottaiknak monogámiát parancsol. Ezért Krisztus olyan kegyelmeket hozott az emberiség számára, amelyekben még a zsidók sem részesültek a kereszténység előtt. Azóta minden ember elnyerheti a természetfölötti segítséget, amellyel a poligámiát el tudja kerülni.

Katolikus teológusok egész irodalmat építettek föl az Egyház tanításai alapján a monogámia védelmében. Általánosan négy érvet sorolnak fel arra, hogy a monogámia miért isteni törvény. Elöljáróban le kell szögeznünk azt, hogy Isten megparancsolhat vagy megtilthat valamit anélkül is, hogy megindokolná. Végül is Ő az Isten. Adott azonban nekünk értelmet: elgondolkozhatunk a kinyilatkoztatott parancson és magyarázatot találhatunk arra, hogy az isteni bölcsesség miért kívánja meg a monogámiát Krisztus eljövetele óta. Milyen érvekkel támogatja az Egyház bölcsessége a monogámia áldásait?

– A monogám házasság biztosítja a gyermekek fizikai és erkölcsi nevelését, amint ennek ellenkezőjét a manapság járványszerűen elterjedt válások mutatják. A kifejezés egyébként is megtévesztő, mert a válás valójában szukcesszív poligámia: időben eltolódott többnejűség. Gyakran nem is olyan nagyon tolódik el időben. Tudjuk, hogy a gyermekek mennyire szenvednek, amikor új „apukával” vagy „anyukával” kell együtt élniük, pedig él az édesapa és édesanya is. Lélektani és érzelmi kárt szenvednek a gyermekek, ha a szüleik elválnak és „újraházasodnak”.

– A monogámia védi a házastársi hűséget. Emberi természetünk arra ösztönöz bennünket, hogy a házasságban csak egyetlen személlyel osszuk meg magunkat. Ha több feleség vagy férj van, ez mindenféle irigységnek és féltékenységnek nyit utat. Mohamed a Koránban azt mondta követőinek, hogy négy feleségük lehet. De hozzátette, hogy a férj egyformán szeresse mind a négy feleségét! A muzulmánok bevallják, hogy ez igen nehéz. Még ha a férj azt gondolja is, hogy mind a négyet egyformán szereti, a szegény feleségek másképpen érzik. Súlyos érzelmi ellentétekre vezet, ha több feleség vagy férj van. Minden nemzet irodalma bővelkedik a házastársi hűtlenségből eredő tragédiákkal.

– Kinyilatkoztatott igazság, hogy a keresztény házasság a Krisztus és az Egyház közötti kapcsolat élő jelképe kell, hogy legyen. Egyedül csak a monogámia képes azt a kizárólagos szeretetet adni, amellyel Krisztus szereti titokzatos menyasszonyát, az Egyházat. Az

Egyháznak mindvégig hűségnek kell lennie Őhozzá, aminthogy Krisztus is biztosan mindig hűség lesz az Egyházzal. Ezt hirdeti kétezer év keresztény lelkisége és misztikája. Krisztus mindig hű marad jegyéhez, az Egyházzal; és az Egyháznak (ami mindnyájunkat jelenti) hűnek kell lennie hozzá. Vagyis csak ketten vannak: Krisztus és az Egyház, különben nem lenne kereszténység.

– Bármit tesz a poligámia, egyetértést nem hoz a családba. A monogámia az, amivel Isten biztosítja az alapot a férj és a feleség közti megegyezés számára, ami elég nehéz akkor is, ha csak egy férj és egy feleség van. A monogámia megalapozza a békét a férj és feleség között, valamint a szülők és gyermekek között is.

– A monogámia elősegíti a társadalom békéjét is. Csak békés emberek tudnak békében élni. Csak annyira lehetünk békében másokkal, amennyire önmagunkkal békében élünk. Nem adhatunk olyat, amivel magunk nem rendelkezünk. Ha bennünk háborúság van, háborúságban leszünk másokkal is. Ha béke van bennünk, béke lesz körülöttünk is. Minthogy Isten akarata a monogámia, ezért csak monogám családok és társadalmak várhatják Istentől azt a békét, amelyet Krisztus a követőinek megígért, és amelyet – ahogy óvott minket –, a világ megadni nem tud.

Hűség

A hűség a keresztény házasság harmadik alapja. Ha a „hűség” szót halljuk, ígéretre gondolunk, és tudjuk, hogy az ígéretet meg kell tartani. Lehet, hogy nem lett volna kötelességem ígéretet tenni, de ha megtettem, elvárják, hogy hűségesen meg is tartsam. A hűség egy ígéret megtartását jelenti.

Mi most a keresztény házasságról beszélünk, mint a keresztény család alapjáról. Ezért Krisztus követői számára a hűség sokkal erősebb elkötelezettség és sokkal többet kíván tőlünk, mint azoktól, akik vagy nem ismerik Krisztust, vagy nem jutnak hozzá a házasság szentségének csodálatos kegyelmeihez. A hűségnek, ahogy azt Krisztus érti és követőitől a házasságban elvárja, két szintje van. A keresztény házassági hűség egyrészt kizárja a hűtlenséget, másrészt magába foglalja az önzetlen szeretetet. Ennek megfelelően két bűn van a hűség ellen: a házasságtörés és az önzés. És két erény, amelyet a keresztény házásoknak gyakorolniuk kell: a házastársi tisztaság és a krisztusi szeretet.

Kizárja a házasságtörést

A házastársi hűség valamennyi nyelvben azt jelenti, hogy a férj hű marad feleségéhez, a feleség pedig férjéhez azzal, hogy nem követ el házasságtörést. Ezért a keresztény család legelső jellemzője az, hogy feltételezi a házastársak egymás iránti hűségét, és megtilt minden szexuális tevékenységet a házasság megszentelt kötelékén kívül. Ez azt jelenti, hogy a házások számára egymás között meg van engedve a nemi élet teljessége; bár a „megengedve” nem helyes szó. A házasság kapcsolat nemcsak valami rosszabb elkerülésének érdekében van rendelve, azért hogy az emberi szenvedély korlátlan kirobbanását megelőzze, hanem a házastársak egyesülése mindkettejük teljes és igazi örömére szolgál. Az Isten alkotása, amely jelképezi a Teremtő és az emberiség viszonyát.

Van az ószövetségi Szentírásban egy egész könyv: az Énekek éneke, amely arról a szeretetről szól, amellyel Isten szereti az embert, és amellyel az embernek kell szeretnie Istent. Egyik fejezet a másik után hasonlítja ezt a kétféle szeretetet a férj és feleség közötti hűséges szeretethez, amely nem ismer házasságtörést.

A házasság szentségének célja az, hogy a férj és feleség közti kölcsönös szeretetet elmélyítse azáltal, hogy megadja nekik a lehetőséget, hogy házasságuk révén Istennel való bensőséges egységük növekedjék. A gondviselő Isten terve szerint a házasság kapcsolat

egyik célja az, hogy elmélyítse a férj és feleség egymás iránti szeretetét. De éppen mert a keresztény házasságban a házasság kapcsolat szent, azért kizáró jellegű is. Valójában a szentségnek szinonimája a kizáró jelleg. Ha egy férj vagy feleség a házastársán kívül mással lép viszonyra, azzal megszenteltetlenti a házasságot. A házasság kapcsolat szent. Nemcsak meg van engedve, hanem Isten parancsa a házasság számára. Senki nem állhat férj és feleség közé, hogy elidegenítse őket, vagy, hogy különleges kapcsolatukba betolakodjon. Krisztus tanítása minden kétséget kizár erre vonatkozóan. A hegyi beszédben kifejtette, hogy miben különbözik a házasságtörés ószövetségi és újszövetségi értelmezése. „Hallottátok a parancsot – mondta a népnek –: Ne törj házasságot. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki bűnös vágyal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követ el vele.” (Mt 5,27–28).

Krisztus eljövételével a házasságtörés jelentése jobban megváltozott, mint bármi más ószövetségi előírás a zsidók számára. A zsidók számára ez elsősorban igazságosság kérdése volt, amint a tízedik parancsot szövege kijelenti: „Ne kívánd el embertársad házát, ne kívánd el embertársad feleségét, sem szolgáját, sem szolgálólányát, sem szarvasmarháját, sem szamarát, sem más egyebet, ami az övé.” (Kiv 20,17). Látjuk, hová sorolja a feleséget? Az Ószövetségben azért volt tiltva a házasságtörés, mert a lopás az igazságosságot sértette, akkor is, ha a lopás egy másik asszony szeretetének az eltulajdonítását jelentette és a férj megfosztását valamitől, amihez joga van, akárcsak a házához vagy ökréhez vagy öszvérehez. Vagyis azért volt tiltva a házasságtörés, mert a feleség a férjnek éppúgy tulajdona volt, mint ahogy a szarvasmarhája. Krisztus óta a házasságtörés nem az igazságosság, hanem a tiszta szeretet elleni bűn.

A „tiszta szeretet” két dolgot kezdett jelenteni:

- a tisztaságot mint önuralmat, a nemi szenvedély megfékezését egészen a szív legmélyéig;

- a szeretetet mint önátadást, fenntartva a nemi vonzódást a saját házastárs számára, kizárva belőle mindenki mását.

Mindkét elem magyarázatra szorul. Pontosan ez az, amiben a hitetlen világ leginkább félreérti a katolikus Egyháznak a házastársi hűségről szóló tanítását.

Mint tisztaság

A nemi vágy a legparancsolóbb erő az emberi testben. A Teremtő azért oltotta az emberbe, hogy az emberiség fennmaradásáról gondoskodjék. Azonban a bűnbeesés óta ez a vágy nincs annyira féken tartva, mint lett volna, ha a bűn nem lépett volna be a világba. A nemi ösztön tehát Istentől való és nemes. De isteni kegyelem segítségével meg kell fékezni, különben tüzes kohóvá és pusztító forgószéllé válhat. Ebben az összefüggésben tekintve nem meglepő az, amit Krisztus mondott az után, hogy az ember már azzal házasságtörést követ el, hogy bűnös vágyal egy asszonyra néz.

Ha jobb szemed bűnre csábít, vágd ki és dobd el. Inkább egy tagod vesszen oda, mintsem az egész tested a kárhozatra jusson. (Mt 5,29)

Ezzel az Üdvözítő arra a helyre állította a tisztaságot, ahol a kereszténység kezdete óta mindig is állt. Ez az az erény, amely nemcsak megfékezi a nemi vágyat, hanem módot nyújt arra is, hogy magasrendű áldozatot hozzunk Istennek.

Amint a katolikus hagyomány fokozatosan kibontotta a tisztaság jelentését, az valójában az önmérséklet egy formája. Aki tiszta, az mérsékeli önmagát, vagyis visszafogja a nemi élvezet iránti vágyat úgy, hogy csakis a házasság megszentelt keretei között valósítja meg. Ezen a szentélyen belül szent élvezet az, amelyet Isten a házasság kötelezettségeivel kapcsol

össze. De azok számára, akik hisznek Krisztusban és követni akarják tanítását, a tisztaság az áldozatnak is kinyilatkoztatott formája.

A házastársi hűség lényege, a tisztaság tehát nemcsak az igazságosságnak és az önmérsékletnek a gyakorlása. Magába foglalja azt is, hogy Isten akaratának megfelelően lemondunk a vágyunkról, a nemi örömről. Az Ő kedvéért a házásoknak gyakran meg kell hozniuk ezt az áldozatot. Manapság a nemi élvezet valami misztikus magaslatra emelkedett, ezért a keresztény híveknek világosan kell látniuk, hogy a házasság magába foglalja az Isten iránti hűséget. Hitük nyilvánuljon meg abban is, hogy megköszönik Istennek az örömeit, amelyeket Tőle kapnak, és abban is, hogy ezekről az örömeiről lemondanak, ha a házasság élet körülményei úgy kívánják.

Mint önzetlen szeretet

Új világba lépünk be, amikor a házastársi hűségről mint az önzetlen szeretet iránti egész életre szóló elkötelezettségről kezdünk beszélni. Annyira új, hogy Istennek emberré kellett lennie, hogy kinyilatkoztassa, követőinek pedig hinniük kell Őbenne, hogy meg tudják valósítani. Hogy valamennyit is felfogjunk belőle, nézzük meg röviden, mi a különbség igazságosság és szeretet között.

Az igazságosság azt jelenti, hogy megadom másoknak azt, ami jár nekik, és – a másik oldalról – hogy nem fosztok meg senkit attól, ami az övé. Amikor az igazságosságot gyakorlom, mások jogait tartom tiszteletben: nem lopok, hogy azzal magamat mások kárára gazdagítsam. A szeretet ott kezdődik, ahol az igazságosság véget ér. Amikor a szeretetet gyakorlom, azt kérdezem magamtól: „Mi az, amire valakinek szüksége van, és amiről le tudok mondani, hogy a szükségben levő embernek adjam, és őt ezzel gazdagítsam?”

Krisztus eljövetele előtt az emberiségnek csak halvány sejtései voltak arról, hogy a házastársi hűség mint az önzetlen szeretetnek való elkötelezettség mit jelent. De a kereszténység előtti világ nem is rendelkezett a kegyelemmel, hogy ezt a szeretetet megvalósítsa. Hitünk azt tanítja, hogy a házasság szentsége jóval többre teszi képessé a házasságokat annál, hogy ne kövessenek el házasságtörést. Arra képesíti őket, hogy azzal az önzetlen szeretettel szeressék egymást, amelynek az érdekében Isten emberré lett. Ennek az önzetlen szeretetnek a jellemző tulajdonságait Szent Pál ugyanabban a korinthusi levélben sorolja föl, amelyben a házasságra lépő keresztények kötelességeit fejt ki. Szám szerint tizennégy tulajdonságot állapít meg. Külön-külön mindegyikről egy könyvet lehetne írni.

Egy bekezdésnyi magyarázatot érdemel az a szó, amellyel Szent Pál az önzetlen szeretetet kifejezi. A görög eredeti az *agapé* szót használja, a hivatalos egyházi latin a *caritas*-t. Ez ugyanaz a szó, mint amellyel Jézus „az új parancsot” kihirdette:

Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást! Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást. (Jn 13,34)

Világosan kell látnunk, hogy az Üdvözítő mit kíván a követőitől. Nem egyszerűen a természetes emberi szeretetet, hanem természetfölötti és emberfölötti módon adakozó szeretet, amely szó szerint Istentől való.

Szent Pál tanítását követve látjuk, hogy a szeretet, a házastársak szeretete is, türelmes. A türelmes szeretet elszenved, elvisel. A férj és a feleség bizonyára okoz egymásnak fájdalmat. Mindenkinek kell szenvednie, de nem mindenki vállalja önként a szenvedést. A türelem önkéntes szenvedés, amelyet nemcsak elviselünk, hanem szeretetből magunkra vállalunk.

A szeretet jóságos. A jóság megértő együttérzés. Kedves szavakban, nagylelkű tettekben nyilvánul meg, valamint valóságos vagy vélt sérelmek megbocsátásában.

A szeretet nem irigy. Ha igazán szerettek valakit, nem szomorít el az, hogy neki megvan valami, ami nekem nincs, vagy, hogy neki sikerül valami, ami nekem nem. Nincs még egy emberi gyarlóság, amely jobban ártana a boldog házasságnak, mint az irigység. És nincs még egy erény, amely annyira fontos volna a keresztény házasságban, mint az a szeretet, amely örül a másik sikerének.

A szeretet nem makacs. A házasság egyik áldása, hogy végtelen sok alkalmat kínál arra, hogy a házastársak engedjenek egymásnak. Anélkül, hogy elveikből engednének, Isten segítségével alá tudják vetni akarataikat a másikénak, és ezzel növekednek az isteni szeretetben.

A házastársi szeretet nem gögös. Föltételezi, hogy a férj és feleség ismeri egymást olyan mélyen, hogy nincs szükség színlelésre, egymás elkápráztatására.

Férj és feleség között nem lehet vetélkedés. A házasság egyik legkeményebb próbája a ki nem mondott versengés, amelyre a mai világ annyira biztat. A keresztény szeretet viszont arra biztat, hogy a házastárs megbecsülésének, az ő sikerének örüljünk.

A krisztusi szeretet képessé teszi a házastársakat, hogy „ne a magukét keressék”. A saját véleményhez való ragaszkodás és a saját akarat keresztülhajszolása helyett a férj és a feleség egymásnak igyekezik kedvére tenni mindenben, ami Isten akaratával nincs ellentétben.

A keresztény szeretet „haragra nem gerjed”. Más dolog az, hogy megsértenek minket, és más dolog az, hogy megsértődünk. Túl sok különbség van a házastársak között ahhoz, hogy az érdekek vagy vérmérsékletek minden ellentétét meg lehetne előzni. De a szeretet képes arra a csodára, hogy ezeket a különbségeket úgy fogadja, mint Isten ajándékát a házastársak és a család számára. A konfliktusokat kegyelemmé tudja változtatni, amely elmélyíti a családi szeretetet.

A krisztusi szeretet mindenre képes. Nem rosszhiszemű. A házasságban ez véd meg a gyanúsítás kísértésétől. Természetesen egyik házastársnak sem szabad okot adni a gyanúsításra. De az emberi természet annyira hajlik a gyanakodásra, hogy Krisztus külön segíti a hívő házastársakat abban, hogy ellenálljanak az egymás erkölcsi feddhetetlenségében való kételkedés kísértésének.

Amikor Szent Pál azt mondja, hogy a szeretet „nem örül a gonoszságnak”, a bűnös emberi természet egyik misztériumára utal. Más emberek bűnei és hibái büszkeségre csábíthatnak. Hajlamosak vagyunk arra, hogy önelégült örömet érezzünk mások hibái láttán, és könnyen azt hisszük, hogy mi jobbak vagyunk. Erre megint csak az Üdvözítő adta meg a követendő szabályt. Előbb távolítsuk el a gerendát (a súlyos hibákat) a magunk szeméből, és csak azután keressük a szálkát (a kisebb hibákat) mások szemében. Azok a házastársak, akik az alázatos szeretet e szabálya szerint élnek, tapasztalatból tudják, hogy ez milyen harmóniát képes teremteni a keresztény családon belül.

Az igazi szeretet „együtt örül az igazsággal”. Ez azt jelenti, hogy a férj és feleség, valamint a gyermekek őszintén töreksenek arra, hogy egymás személyiségét igazán megismerjék. Igyekeznek úgy nézni egymást, ahogy Isten nézi őket, megértéssel belső világuk iránt és örülve jó tulajdonságaiknak.

Szent Pál felsorolása négy általános érvényű megállapítással zárul, amelyek már önmagukban is jellemzik azt az emberfölötti szeretetet, amelyet Krisztus elvár azokról, akiket Ő kötött egymáshoz a házassággal. A szeretet „mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel”. A „minden” szót négyszer ismétli a sugalmazott szöveg, és ez a szó mutatja, hogy a szentség milyen magas fokára vannak hivatva a házasságban álló keresztények.

– A hitvesi szeretet „mindent eltűr”. Aki igazán szeret, annak számára semmi sem elviselhetetlen. Amikor egy pár házasságot köt, egyedül Isten látja, hogy milyen megpróbáltatást fog a férj és feleség egymás számára jelenteni, egyedül Ő látja előre, hogy milyen érzelmi-lelki feszültséget fognak egymásnak okozni. De pontosan ezért alapította az Istenember a házasság szentségét: hogy biztosítsa számukra egész életükre azt a képességet,

hogy – ahogy Szent Pál mondja, – „eltűrjék” házastársukat, mert erre indítja őket az isteni szeretet.

– A hitvesi szeretet „mindent elhisz”. Ez a hit bízik abban, akit szeret, és ezért egész szívét és lelkét rábízta. Természetünkénél fogva hajlunk arra, hogy bizalmatlanok legyünk olyanokkal szemben, akiket nem ismerünk. Ezért buzdítják a hitvesi szeretet keresztény tanítómesterei a férjet és feleséget, hogy osszák meg egymással legbenső gondolataikat és vágyaikat. Ez olyan szeretetteljes bizalom alapját veti meg, amelyet a világon semmi nem pótolhat.

– A hitvesi szeretet „mindent remél”. Az egymásba vetett hitre az akarat azonnal azzal a reménnyel válaszol, hogy a férj és a feleség egymástól a legjobbat várja. Még ha a valóság kiábrándító is, szeretetük messzebbre lát, mint szemük. Istennél semmi sem lehetetlen, és a belé vetett hit nem engedi, hogy a házastárs bizonytalankodjék. Isten a maga idejében és a maga módján akár csodát is fog tenni: hegyeket mozdít meg vagy halottakat támaszt fel.

– A hitvesi szeretet „mindent elvisel”. Az isteni sugalmazás hatása alatt Szent Pál ugyanazzal fejezi be a keresztény szeretet bemutatását, mint Krisztus a nyolc boldogságot. Az igazi szeretet végső és legszebb bizonyítéka a viszontagságok elviselése és a bátor kitartás nehéz helyzetekben. Miért? Mert a szeretet lényegében akarat kérdése. Nem érzelmekben jelenik meg, hanem a szabad akaratban. Hogy ezt jobban megvilágítsuk, idézzük föl röviden az akarat működésének három állomását.

– Először is akaratunk vágyat ébreszt arra, amit az eszünk jónak mond.

– Azután választhatjuk, amire addig csak vágyakoztunk.

– Végül, ha kitartunk a választott jó mellett, meg is szeretjük azt.

A szeretet tehát maradandó választás. A házasságban ennek a választásnak egy életen át kell tartania. Minthogy választásunk tárgya egy másik emberi lény, egész földi életünkre szóló kitartásra van szükség, amit csak Isten kegyelme adhat meg. De éppen ez az, amit egy szentség jelent: föltételezett kegyelemközlés, ami a házasságban élők számára az önzetlen szeretet tartós adománya.

Növekedés a szeretetben

Azt szokás mondani, hogy két ember „szereti egymást”, amikor összeházasodik. De az igazi hitnek inkább az a fogalmazás felel meg, hogy „egyre jobban fogják egymást önzetlenül szeretni”. A kérdés az, hogy hogyan. A katolikus válasz pedig:

- imádság által,
- szentáldozás által, és ami meglepő,
- szentgyónás által.

Századok kinyilatkoztatott bölcsessége húzódik meg e válasz mögött. A keresztény házasságot és családot az apostoli időktől napjainkig azok őrizték meg, akik hittek ebben a bölcsességben és megvalósították.

1. Pillanatnyi gondolkodás elég, hogy megértsük, hogy Isten kegyelme nélkül nem hogy növekedni, de még kitartani sem lehet a szeretetben, különösen a hitvesi szeretetben. És mi számunkra a kegyelem legfontosabb forrása, ami mindig rendelkezésünkre áll? Az imádság. Akármennyire megromlott egy házasság, akármilyen tragikus helyzetbe került egy valaha virágzó család, az egyetlen lehetséges módja a hitvesi szeretet helyreállításának vagy a szeretetben való növekedésnek, az imádság. Miért? Mert Isten terve, vagyis a gondviselés szerint sok mindent abból, amire szükségünk van, csak úgy nyerünk el, ha Istentől kérjük. Nem arról van szó, hogy tájékoztatjuk Istent, hogy mire van szükségünk, mintha nem tudná, ha nem mondjuk meg neki. Nem azért kell imádkoznunk, hogy Istent rábeszéljük vagy meggyőzzük, hogy szükségünk van a segítségére. Akkor miért kell imádkoznunk? Saját magunk miatt, hogy alázattal elismerjük Isten előtt, hogy az Ő állandó segítsége nélkül

milyen vakok, gyöngék és tehetetlenek vagyunk. Az Ő segítsége pedig, amelyre annyira rászorulunk, nem más, mint a kegyelem.

Nincs más választásunk: vagy imádkozunk, vagy nem kapjuk meg azt a világosságot és erőt, amelyre szükségünk van. A férfiak és feleségek vagy imádkoznak, vagy nem kapják meg a kegyelmet még ahhoz sem, hogy a hitvesi szeretetet megőrizzék. Isten megkísértése volna azt föltételezni, hogy imádság nélkül is tudnak növekedni annak a szeretetnek a gyakorlásában, amelyet Szent Pál Krisztus követőitől elvár. Hallottuk, hogy a szeretet nem irigy, a szeretet türelmes, a szeretet mindent elvisel. Házasságban tapasztalatból tudják, hogy milyen tengernyi türelemre van szükségük, hogy a szeretetüket megőrizzék. Vagy imádkoznak, és akkor türelmes lesz a férj a felesége iránt és viszont, vagy a házasság egyre jobban megromlik, és végül összeomlik. Minden nemzet irodalma tele van boldog és boldogtalan házasságok történeteivel. A sikertelenség legmélyebb oka az imádság hiánya. És minél nehezebb ember a férj, annál többet imádkozzon a feleség, és minél rosszabb a feleség természete, annál többet imádkozzon a férj. Ennek így kell lennie.

Föltehetjük a kérdést: mennyit imádkozzon a férj és feleség, a szülő és gyermek? Annyit és olyan gyakran, amennyire csak lehetséges. Ahogy lélegzetvétel nélkül nem élhetünk, lelki életben maradásunk, a hitvesi hűség és a család biztonsága az imádságon múlik. Nincs más választásunk, hacsak nem az az elrettentő választás, hogy lemondunk természetfölötti életünkről, és többé nem fogjuk tudni szeretni hitvestársunkat, szüleinket, gyermekeinket, testvéreinket úgy, ahogyan Isten akarja.

Nincs túlzás az általánosításban. A hitvesi szeretet kudarcra legtöbbször az imádság kudarcában gyökerezik. Ha a hitvestárs hűtlen volt, ha a gyermek hálátlannak bizonyult, nem imádkozhatunk kevesebbet, hanem éppen többet, gyakrabban, bensőségesebben, több alázattal és több bizalommal. Miért? Mert az Úr ezt ígérte: „Bármit kérhettek az én nevemben, meg fogom adni nektek”. A titok az, hogy Krisztus nevében kell imádkozni, ahogy Ő akarta. Az egyháztörténelem során emberileg teljesen reménytelen házasságok is sikerültek. Például Szent Mónika, Szent Ágoston anyja azzal térítette meg hitetlen pogány férjét és erkölcstelen gondolkodású fiát, hogy imádkozott.

2. II. János Pál pápa szavai szerint „a keresztény házasság valódi forrása az Eucharisztia”. Mit érthet ezen? Azt, hogy keresztény házasság nem maradhat meg az Eucharisztia mint áldozat, mint szentáldozás, és mint Krisztus valóságos jelenléte nélkül. Miért nem? Mert a keresztény házasság éltető eleme a keresztény szeretet gyakorlása, viszont a keresztény szeretet merő ábránd, ha nem élteti, táplálja, irányítja és védelmezi a természetfölötti kegyelem szakadatlan áramlása, amelynek pedig Istentől rendelt alapvető forrása az Eucharisztia.

Az Eucharisztia és a hitvesi szeretet ok-okozati kapcsolatban áll. Ez az isteni titokzatos gondviselés része, bizonyosan nem véletlenül. Mit tett Jézus az utolsó vacsorán? Két dolgot: átadta nekünk azt, amit saját parancsolatának nevezett, vagyis hogy úgy szeressük egymást, ahogy Ő szeretett minket; és megalapította az Eucharisziát. Kellő tisztelettel azt mondhatjuk, hogy nem volt más választása. Nem adhatott emberi erővel megvalósíthatatlan parancsot úgy, hogy ne gondoskodjon a segítségről is, amellyel megvalósítható. Különben a szeretet parancsa holt betű maradt volna. Hívó házasságban tisztelniük kell az Eucharisziát már ahhoz is, hogy a házasságuk egyáltalán megmaradjon, de még inkább ahhoz, hogy erős legyen. Ez nem jámbor szólam, hanem valóságos tény; csaknem két évezred keresztény történelme bizonyítja.

Vajon mi volt az oka annak, hogy a kereszténység kezdetén a pogányok annyira csodálták a családot? A negyedik század elejére a kereszténység annyira megerősödött, hogy Konstantin császárnak nem volt más választása: kénytelen volt megengedni a keresztényeknek a szabad vallásgyakorlást, miután annyi vér folyt az üldözés alatt. A pogányok először hitetlenkedve nézték, hogy a keresztények a házasságon kívül tisztaságban

élnék, a házasságban pedig hűségesek, nem válnak el, nem házasodnak újra, és nagy családot nevelnek. Mit láttak? Hogy a korai Egyházban a keresztények mindennap szentmisén vettek részt és szentáldozáshoz járultak. A katolikus világban mindenütt egyre jobban terjed az Eucharisztia állandó imádása. A pápa arra buzdítja a püspököket világszerte, hogy egyházmegyéjükben ne csak engedélyezzék, hanem szorgalmazzák is a szentségimádást, lehetőség szerint a hét minden napján éjjel is, nappal is. Végül is az Oltáriszentségben ugyanaz a Jézus van jelen, aki a kánai menyegzőn első csodáját művelte, és Ő kész megtenni azt a csodát is, hogy önző embereket szerető családok önzetlen tagjaivá változtasson.

3. Még egy eszköze van annak, hogy a házások megmaradjanak a krisztusi szeretetben: a szentgyónás szentsége. II. János Pál pápa igen világosan fogalmazott ebben a kérdésben. Mint Krisztus helytartója abban a korszakban, amikor a nyugati világban a családi élet olyan ingtag, mint még soha, jól tudta, hogy micsoda bűnös nyomás nehezedik a katolikusokra, hogy ahhoz a nem-keresztény erkölchöz igazodjanak, amelyet maguk körül látnak. Érdemes teljes egészében idézni, amit a bűnbocsánat szentségéről mond.

A keresztény családon belüli megbánásnak és kölcsönös megbocsátásnak, amelyet a családtagok a mindennapi életben annyiszor gyakorolnak, különleges szentségi jele van a bűnbánat szentségében. A házastársakra vonatkozóan VI. Pál pápa így írt a *Humanae vitae* kezdetű enciklikában: „Ha pedig bűnük még fogva tartaná őket, ne csüggedjenek, hanem alázatosan és állhatatosan meneküljenek Isten irgalmához, amelyet a bűnbánat szentsége bőségesen áraszt.” E szentségnek különleges hatása van a családi életre: miközben a házastársak és az összes családtagok a hit által megértik, hogy a bűn nem csupán az Istennel kötött szövetséggel ellenkezik, hanem a házastársak szövetségével és a család közösségével is, találkoznak Istennel, „aki gazdag az irgalomban”, s aki – mivel a bűnnél erősebb szeretettel szeret – megújítja és tökéletesíti a házastársi szövetséget és a családi közösséget. (*Familiaris Consortio*, 58.)

Bár az irat, amelyben a pápa a fenti szavait olvassuk, úgynevezett „apostoli buzdítás” (exhortatio), valójában parancsoló jellegűnek is mondható. A férjek és feleségek, az apák és anyák, a testvérek mind bűnösök. Szükségük van a szentgyónás szentségére, hogy igazán hozzájussanak Isten kegyelméhez, aki azért lett ember – saját szavai szerint –, hogy a bűnösöket üdvözítse.

Minthogy ez a szentség különösen fontos, érdemes röviden végiggondolni öt szokásos elnevezésének az értelmét.

– A bűnbánat szentsége. Miért? Mert ebben a szentségben megbánjuk, ami rosszat tettünk. Sajnáljuk, hogy az igazságos és jóságos Istent megbántottuk, és ígérjük, hogy a jövőben jobbak leszünk.

– A gyónás szentsége, mert isteni törvény kívánja meg, hogy súlyos bűneinket pontosan megnevezzük, és arra is buzdít, hogy kisebb bűneinket is bevalljuk.

– A megtérés szentsége, mert megadja a szükséges erőt, hogy bűneinktől elforduljunk és Isten barátságához és hűségesebb szolgálatához visszatérjünk.

– A bűnbocsánat, vagyis kiengesztelődés szentsége. Miért? Mert bizonyosak lehetünk, hogy kiengesztelődünk Istennel, aki ellen vétkeztünk. Krisztus azt mondta az akkori bűnbánóknak: „Bűneitek meg vannak bocsátva. Menjetek, és többé ne vétkezzetek.” Ugyanezt mondja ma is nekünk a papi feloldozásban, amelyet a bűnbocsánat szentségében kapunk.

– A megbékélés szentsége, mert egyik hatása az, hogy a bűnbánó embernek olyan lelki békét ad, amelyet csak az kaphat meg, akinek a bűneit megbocsátották. Miután rosszat tettünk, bűnösnek érezzük magunkat, és ez nem pusztán valami kellemetlen lelkiállapot. A

bűntudat Isten kegyelmének kisebb vagy nagyobb mértékű elvesztése, amelyet ebben a szentségben visszacapunk.

Miért veszekedik a férj és feleség? Hogyan lehetnek súlyos, elkeseredett ellentétek két olyan ember között, akik ünnepélyesen megígérték, hogy egymást halálukig szeretni fogják? Az alapvető oka ennek az, hogy nincs béke a lelkükben. A bűnösöknek nincs béke a lelkükben. Vagy helyreállítjuk lelkünk békéjét, vagy nehezen elviselhetők leszünk mások számára, esetleg olyanok, akikkel emberileg szólva lehetetlen együtt élni. A család minden tagjának meg kell szabadulnia a bűneitől. A megbékélés szentsége szükséges ahhoz, hogy olyan családokban, amelyekben feszültség van, helyreálljon a béke.

Felbonthatatlanság

A felbonthatatlanságon azt értjük, hogy a keresztény házasság állandó érvényű. Sem a házastársi beleegyezés visszavonása, sem bármely emberi hatalom föl nem bonthatja. A szentségi házasság állandósága a Szentírásan alapul, és a katolikus Egyház mindig is tanította. Jézus már a hegyi beszédben kijelentette, hogy „aki elbocsátott nőt vesz feleségül, házasságot tör” (Mt 5,32).

Amikor a farizeusok azt akarták minden áron megtudni Jézustól, hogy milyen esetben szabad elválni és újránházasodni, Ő azt felelte, hogy a válás „csak szívük keménysége” miatt volt megengedve a zsidóknak. De: „Mondom nektek: aki elbocsátja feleségét – hacsak nem paráznasága miatt –, és mást vesz el, házasságot tör” (Mt 19,7–9). Szent Márk, aki a pogányságból megtértek számára ír (a pogányságban az asszonyoknak törvényes joguk volt arra, hogy elváljanak férjüktől), felidézi Krisztus tanítását, hogy „ha a feleség hagyja el férjét és máshoz megy, szintén házasságot tör” (Mk 10,12). A katolikus Egyház az apostoli idők óta úgy értelmezi ezeket az újszövetségi részleteket, hogy

- a házasságtörés feljogosítja a házastársat arra, hogy különváljon a bűnt elkövető házastársától, de érvényesen új házasságot nem köthet az ártatlan fél sem; és

- ha két keresztény érvényes házasságot köt, akkor részesülnek a házasság szentségében, és ez elég kegyelmet ad nekik ahhoz, hogy házasságukat halálukig fenntartsák.

Ezek szerint három feltétele van annak, hogy egy keresztény házasság abszolút felbonthatatlan legyen: 1) mindkét házastárs még a házasság előtt érvényesen meg legyen keresztelve; 2) házassági szerződésük érvényes legyen, azaz kellően tisztában legyenek azzal, hogy mit jelent a keresztény házasság, és szabad elhatározásból házasodjanak össze; és 3) a tényleges egyesülés („elhálás”) megtörténjen.

A keresztény házasságnak egyik tulajdonsága sem volt több próbának kitéve, mint a felbonthatatlanság. Ez volt az elsődleges oka annak, hogy az emberek elhagyták a katolikus Egyházat, hogy egész nemzetek szakadtak el a katolikus egységtől, és hogy állami hivatalok avatkoztak be, hogy lehetővé tegyék a válást és újránházasodást a megkereszteltek számára. A történelem tanúsítja, hogy mindez milyen feszültségeket okozott a katolikus házasság intézményében. Egyben arról a természetfölötti – mert emberfölötti – erőről is tanúskodik, amelyet a házasság szentsége nyújt azoknak, akik várják, hogy Krisztus erkölcsi csodát tesz érdekükben, mert hisznek az Ő nevében.

Az bizonyos, hogy Isten megadja a kegyelmet a keresztény házasság fenntartásához, de ezzel a kegyelemmel együtt kell működnünk. A házasoknak szabad akaratuk van. Ennek a szabadságnak legjobb felhasználása az, ha élnek azzal a természetfölötti világossággal és erővel, amelyet az imádság és a szentségek révén kapnak. De azt is látnunk kell, hogy a világ, amelyben élnek, sok szempontból elkereszténytelenedett. Botrányos a házasság és ennek következtében a család ingatagsága. Ráadásul ezek a példák széleskörű utánpótlásra vezetnek. Ez a botrány lényege: erkölcstelen magatartásra csábítás.

A tömegtájékoztató eszközök

A modern gondolkodás leghatékonyabb befolyásolói közé tartoznak a tömegtájékoztató eszközei. A tizenhatodik században egész nemzetek gondolkodását és életét változtatta meg a könyvnyomtatás feltalálása. Óriási jelentősége volt annak, hogy egy könyvet ki írt, és hogy milyen gondolatokat adott elő. Loyolai Szent Ignácot például az térítette meg, hogy olvasta Krisztus életét és a szentek életének egy nyomtatott gyűjteményét. Kortársa, Machiavelli a modern államiság gondolatait hintette el *A fejedelem* című művében és egyéb könyveiben, azt tanítva, hogy a cél bármilyen eszközt szentesít, még Isten törvényeinek is meg kell hajolniuk, ha egy ország földi jólétének biztosításáról van szó. A huszadik században a sajtó mellett az elektronikus tömegtájékoztató eszközök alakítják százmilliók erkölcsi gondolkodását – azok elveinek megfelelően, akik ezeket az eszközöket kezükben tartják.

Akik úgy gondolkodnak, hogy a házasság egész életre szóló elkötelezettség, azoknak egyetlen lehetőségük van. Nagy óvatosságot és állandó éberséget kell tanúsítaniuk mindazzal szemben, amit nyomtatásban olvasnak, rádióban hallanak és televízióban látnak. Különböző elkerülhetetlenül a szexuális szabadosság válik erkölcsi normává, Krisztus tanítását pedig elutasítják mint egy tudomány-előtti korból megmaradt kuriózumot.

A hit megértése

Mi, katolikusok, nem vonulhatunk egyszerűen védekező állásba, ha vallási meggyőződésünk mellett ki akarunk tartani. Növekednünk kell hitünk megértésében. Ez jelen esetben az a kinyilatkoztatott igazság, hogy a házasság egész életre szól.

Hogy rendszeresen olvassunk tiszta szellemű katolikus irodalmat, foglalkozzunk a Szentírással, valamint a kereszténység nagy tanítómestereivel, képtelen gondolatnak tűnhet. Pedig ez a követendő út az olyan család számára, amely növekedni akar a hit erényében.

Az egészen nyilvánvaló, hogy olyan házaspárok, akik el akarják mélyíteni egész életre szóló elkötelezettségüket, olyanokkal érintkeznek, akik szilárd házasságban élnek. Hajlunk arra, hogy hasonlóvá váljunk azokhoz, akiket tisztelünk, és természetesen utánozzuk azokat, akiknek a társaságában mozgunk. Ezt a megfontolt társaság-keresést már gyermekkorban el kell kezdeni. Avilai Szent Teréz egy kevésbé ismert mondása szülőknek ad tanácsot gyermekeik nevelésére.

Ha tanácsot kellene adnom, azt mondanám a szülőknek, hogy nagyon gondosan válogassák meg, kivel engedik gyermekeiket barátkozni. Sok rossziaság ebből származik, minthogy természetüknél fogva jobban hajlunk a rosszra, mint a jóra. (*Önéletrajz*, 2.).

Hitünket olyan emberektől kaptuk, akikben élt a hit, növekedését is hívő emberek segítették. Azok, akik Krisztusnak a házasság állandóságáról szóló kemény tanítását hittel fogadják, bizonyára gyermekkoruktól fogva olyan emberek jó példájából merítenek erőt hitükhöz, akik ugyanebben hisznek.

Gyakorlati tanácsok

Vannak bizonyos erkölcsi és lelki jellegű gyakorlatok, amelyek az Egyház bölcs tanítása szerint szükségesek a házasság megőrzéséhez.

1. Amint már többször említettük, a házasság legyenek imádságos lelkű emberek, ha azt akarják, hogy házasságuk maradandó legyen. Főként hitbéli meggyőződésüket kell

erősíteniük. Csak meggyőződéses emberek lehetnek bátrak. Hitük alapján értelmüknek is meg kell győződnie, hogy Isten házasság életük valamennyi megpróbáltatásában gondviselészerűen jelen van. Hogy egy nehéz természetű férj vagy feleség szavaiban és tetteiben az Ő titokzatos gondviselését ismerjük fel, az mélységes hitet kíván, és semmi sem mélyíti hitünket annyira, mint az állandó imádság gyakorlata.

2. A mindennapos lelkiismeret-vizsgálat feltétlenül megerősíti a keresztény házasságot, mert azzal a házasság ellenőrzi, hogy hogyan teljesítették kötelességeiket mint férjek, feleségek, apák és anyák. Az erkölcsi rend megsértése, ha nem orvosolják, megbontja a házasság szilárdságát. Az esténkénti becsületes önvizsgálattal együtt kell járnia a bánat rövid felindításának, valamint az elhatározásnak, hogy másnap kedvesebbek, figyelmesebbek, türelmesebbek, okosabbak, kevésbé lusták, kevésbé bőbeszédűek és kevésbé önzők leszünk. Szent Ignác a Lelki gyakorlatában úgy gondolja, hogy napi lelkiismeret-vizsgálat nélkül lehetetlen növekedni az életszentségben, ami házasság számára a jellem szilárdságában való növekedést is jelenti, ami pedig a tartós házasság sziklaalapja.

3. Akármilyen nehéznek tűnik is, a házastársaknak és szülőknek szabályosságot kell kialakítaniuk az életükben. A rendszeresség szilárdságot eredményez, a rendszertelenség bizonytalanságra vezethet. Különös, hogy az üzleti és tudományos életben milyen sok szabályt tartunk szükségesnek, de a család életét mennyire véletlenszerűnek és kiszámíthatatlannak fogadjuk el.

4. A szabályosság bizonyos fokú előrelátást és tervezést tételez föl a férj és feleség részéről. Egy szilárd házasság nem csak úgy „történik”. Bölcs előregondolás kell hozzá, napokra, hetekre, esetleg hónapokra kiterjedő. Ez azt is jelentheti például, hogy a család szilárdsága megőrzése érdekében valamelyik félnek meg kell változtatnia valamilyen kedvenc szokását a házastársa kedvéért.

5. A házasságoknak időnként felül kell vizsgálniuk életmódjukat. Nem élnek-e olyan életet, amely meghaladja anyagi lehetőségeiket? Dolgozik-e a feleség vagy édesanya? Van-e rá szükség? Kialakult egy társadalomfilozófia, amely szerint a nőknek is házon kívül kell dolgozniuk ahhoz, hogy „hasznos” munkát végezzenek. Ennek eredményeképpen egyre több anya dolgozik, és a család sok fontos funkcióját az állam veszi át.

6. A jó házasságért meg kell dolgozni, a szilárd jellem munkájának lesz az eredménye. A férjnek és feleségnek tudnia kell, hogy mire van leginkább szüksége a másiknak, ebben nyilvánul meg a nagylelkű szeretet. Mindaz, amit Szent Pál a keresztény szeretetről mond, jellemzi a jó házasságot is. Az önzetlen szeretetnek ezt az állandóságát semmi sem pótolhatja. Mindenképpen olyan szeretetnek kell lennie, amely nemcsak szavakban vagy érzelmekben mutatkozik meg, hanem tettek is bizonyítják. A férj és feleség olyan bensőséges közelségben él, ami minden színlelést kizár. A házasság szilárdságának csakis a krisztusi szeretet lehet az alapja.

A gyermekek

Az úgynevezett modern világban a házasság legvitatottabb kérdése a házasság termékenysége és a gyermekek fölnevelése. A katolikus családban ez nem csupán a fizikai, vagyis természetes életátadást és gondozást jelenti, hanem magába foglalja, mégpedig hangsúlyozottan, a lelki életadást és nevelést is. Ezért ezt a jelentős témát mindkét szempontból külön-külön is meg fogjuk vizsgálni.

A természetes életátadás és gondozás

Nem célunk itt, hogy arra a vitára irányítsuk a figyelmet, amelynek az Egyház szükségszerűen részese lett, mert következetesen elutasítja, hogy a gyermekáldást és a házastársi kapcsolatot egymástól különválassa. Valójában nincs is itt vita, mivel az Egyház sohasem tagadhatja meg az isteni törvény tanítását, miszerint a hitvesi ölelés mint a hitvesi szeretet szép kifejezése sohasem zárhatja ki a gyermekek elfogadását.

A kereszténység hajnalán

Láttunk már valamit abból, hogy milyen volt a házasság a Római Birodalomban Krisztus korában. Azt is tudnunk kell, hogy mennyire elterjedt volt a gyermekek születésének korlátozása. A hellénista és a római világot abban az időben a túlnépesedés fenyegette. A birodalom anyagilag fejlettebb részein gyakran csak egyetlen gyerek volt a családban. A rabszolgákat és szolgákat kivéve, ritka volt az olyan család, amelyben négy vagy öt gyerek volt. Két fiú volt kívánatos, mert hátha egyikük meghal; és nem sok olyan család volt a római polgárok között, amely egynél több lányt nevelt fel. A lány tehernek számított, főként azért, mert amikor férjhez ment, a családnak hozományról kellett gondoskodnia. Általában az elsőszülöttet megtartották, ha egészséges volt, a beteg csecsemőket viszont születésük után hamarosan megölték.

A csecsemőgyilkosság a túlnépesedésnek csak egyik megoldása volt. Magzatelhajtást is végeztek, különösen, ha meg tudták fizetni a szükséges szereket, de ez gyakran az anya halálával járt. Az újszülöttektől igen egyszerűen szabadultak meg: a nem kívánt gyermeket kirakták a szemédtombra vagy valami elhagyatott helyre, hogy ott meghaljon; esetleg rabszolga kereskedők vitték el vagy vették meg. A lány csecsemőket néha azért vittek el, hogy prostitúcióra neveljék őket.

A Krisztus előtti zsidó hagyomány szerint a gyermekeket fogantatásuktól kezdve védte a törvény. Ezzel szemben a görögök és rómaiak az újszülöttet nem tekintették a család tagjának addig, amíg az apja el nem ismerte gyermekének. Volt egy formális szertartás, melynek eredményeként a gyermeket törvényesen emberi lénynek nyilvánították és befogadták a „családba”.

A megtestesülés: Isten gyermekké lesz

Isten megtestesülése nyilatkozta ki a világnak a házasság termékenységének méltóságát. Amikor Isten emberré lett, emberi gyermekként lépett a világba, szűz anyjának a méhében a Szentlélek erejétől fogva. Ez az az alapigazság, amely megmutatja a gyermek értékét a keresztény házasságban. Hisszük, hogy Istennek nem okvetlenül kellett emberi természetet fölvennie ahhoz, hogy megváltsa a világot. Szabadon választotta azt, hogy gyermekként jöjjön közénk. Bizonyára azt akarta ezzel megmutatni, hogy szemében milyen értékesek a gyermekek, mert öröktől fogva elhatározta, hogy a gyermekség valamennyi szakaszán végig fog menni a fogantatástól kezdve a csecsemőkoron át az ifjúkorig.

Krisztus és a kereszténység

Mindhárom szinoptikus evangélista igen részletesen számol be az Üdvözítőnek a gyermekekkel való bánásmódjáról, de közöttük Szent Márk beszámolója a legrészletesebb.

Kisgyerekeket hoztak hozzá, hogy tegye rájuk a kezét. De a tanítványok elutasították őket. Amikor Jézus észrevette, helytelenítette. „Hagyjátok – mondta

–, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek, ne akadályozzátok őket, hisz ilyeneké az Isten országa. Igazán mondom nektek, aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy gyerek, nem jut be oda.” Azután ölébe vette és kezét rájuk téve megáldotta őket. (Mk 10,13–16)

Nem véletlen, hogy ez az elbeszélés éppen attól az evangélistától való, aki a pogányságból megtértekhez szólt, azokhoz, akik között a fogamzásgátlás, a magzatelhajtás és a csecsemőgyilkosság olyan elterjedt volt. Még ha megengedték is, hogy a gyermek megszülessen és életben maradjon, a kereszténység előtti Római Birodalom általános magatartása a józan megfontoláson alapult. A gyermekekre gazdasági és katonai szempontból szükség volt, hogy elvégezzék a szükséges munkát, és újoncai legyenek a hadseregnek.

Krisztus eljövetele új értelmet adott a gyermeknevelésnek. A gyermekek vállalásának és fölnevelésének célját olyan erkölcsi magaslatra emelte, amely addig ismeretlen volt, még a Krisztus-előtti zsidóságban is. Ez a cél a Krisztustól sugalmazott Isten-szeretet gyakorlati megvalósítása volt. Amikor Jézus azt mondta: „Hagyjátok, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek”, többet mondott, mint amit az evangéliumi jelenet tartalmazni látszik. Nemcsak megfeddte a tanítványokat, mert meg akarták akadályozni az édesanyákat abban, hogy gyermekeiket odavigyék hozzá, hogy megérintse és megáldja őket. Azt nyilatkoztatta ki házasság követőinek, hogy ne csak azért neveljenek gyermekeket, hogy az emberiség növekedjék és sokasodjék, ahogy a Teremtés könyvében olvassuk; és ne csak azért, hogy mint Izrael fiai fenntartsák és növeljék a választott népet. Azoknak, akik hitték, hogy Ő a megtestesült Szeretet, azt mondta, hogy Isten nagyobb dicsőségére hozzanak a világra gyermekeket. Mint hívők kétszeresen is sokasodjanak, egyrészt fizikai értelemben azáltal, hogy a gyermekeket világra hozzák és felnevelik, másrészt lelki értelemben azáltal, hogy megosztják a Jézus Krisztusba vetett hitet gyermekeikkel. És valóban, Krisztus tanítása nyomán a gyermekáldás hihetetlen mértékben megnövekedett a keresztények között.

Történelmi értelemben az történt, hogy míg a pogányság számban és befolyásban csökkent, a kereszténység csodálatos mértékben növekedett. Konstantinnak nem volt más választása, mint megadni a keresztényeknek a vallásszabadságot a negyedik század elején. Addigra már túl sokan voltak és túl nagy befolyással rendelkeztek ahhoz, hogy figyelmen kívül lehetett volna őket hagyni vagy üldözni lehetett volna őket mint az állam ellenségeit. De nemcsak az történt, hogy a termékeny házasságok számszerűen megnövelték az Egyházat. A hívő szülők gyermekei bőségesen részesültek Isten kegyelmében az evangélium terjesztéséhez. Érdemes megismételni, hogy különösen az önzetlen tisztaság gyakorlata térített meg egész nemzeteket a kereszténységre.

– Akik hittek Krisztusban, tisztaságban éltek. Házasság előtt tartózkodtak azoktól a nemi bűnöktől, amelyek Szent Pál szerint kizárnak valakit a mennyek országából. A házasságban pedig tartózkodtak a fogamzásgátlástól.

– Akik hittek Krisztusban, termékeny szeretetben éltek. Elfogadták a gyermekeket, akiket Isten küldött nekik szeretetük megtestesüléseként. Szó szerint vették a Mester szavait, hogy úgy szeressék egymást, ahogy Ő szerette őket. Nemcsak azokat szerették, akik már léteztek és ott voltak közöttük, hanem azokat is, akik még nem léteztek ugyan, de akiknek ők fognak életet adni. Ezzel csakugyan úgy szerették egymást, ahogy Jézus Krisztus szerette őket. Ahogy Isten nemcsak azokat szereti, akik már léteznek, hanem azokat is, akiknek Ő fog mindenható erejével létet adni.

A katolikus Egyház az emberi életet védi

Az Egyház kétezer éves léte alatt soha nem tanúskodott annyira ékesszólóan Krisztus ama felszólítása mellett, hogy „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket”, mint ma. A huszadik

század az egész emberi történelem leggyilkosabb évszázada. Az 1900 óta vívott háborúkban többen haltak meg, mint az összes addigi háborúban az emberiség kezdete óta, magzatelhajtással viszont több embert öltek meg a huszadik század utolsó évtizedeiben, mint az egész azt megelőző, általunk ismert történelem folyamán.

A hívők számára az emberi élet szentsége a keresztény hit része. Az emberi élet szent, mert Istentől származik, aki minden egyes emberi lelket külön alkot meg. Az emberi élet azért is szent, mert az a célja, hogy Istent dicsőítse akarátának teljesítésével itt a földön, és mert arra van rendelve, hogy Istent színről színre lássa az eljövendő életben. Ezért olyan nagy áldás a gyermek. A katolikus Egyház nemcsak súlyos bűnként tiltja a fogamzásgátlást és magzatelhajtást, hanem kimondottan buzdítja a házasságokat, hogy gyermekeket hozzanak a világra. Miért? Mert Isten azt akarja, hogy hívő követői szeretettel szolgálják itt a földön, és tökéletes boldogságban éljenek majd Vele az örökkévalóságban. A Második Vatikáni Zsinat kevésbé ismert szövegrészei között található a nagy család, sok gyermek vállalására szóló következő buzdítás.

Azok a keresztény házastársak, akik bíznak az Isten gondviselésében és ébren tartják magukban az áldozatkészség szellemét, megdicsőítik a Teremtőt és a tökéletesség felé haladnak Krisztusban, amikor nagylelkűen, emberi és keresztény felelősségtől áthatva teljesítik az életadás feladatát.

A házastársak közül, akik ily módon teljesítik Istentől kapott feladatukat, külön is meg kell említeni azokat, akik okosan és közös elhatározással nagylelkűen vállalják nagyobb számú gyermek lelkiismeretes felnevelését is. (Az Egyház és a mai világ viszonyáról, 50.)

Krisztus jövendölése szerint az emberek „a feltámadás után nem nősülnek, férjhez sem mennek” (Mt 22,30), de egészen addig a gyermekek is beletartoznak Isten örök tervébe.

A természetfölötti életadás és nevelés

Ahogy a katolikus kereszténység tekinti a házasság termékenységét, az nem csupán, és nem is elsősorban fizikai jellegű, bár kétségtelenül ez is alapvetően fontos. Ezen a téren a katolicizmus az egyetlen nemzetközi tekintély a mai világban, amely teljesen szembehelyezkedik a fogamzásgátlással, akármennyire el is van terjedve, és hajthatatlan az abortusszal szemben, akárhány polgári törvény hagyja is jóvá a meg nem született emberi életek kioltását.

A keresztény kinyilatkoztatás fényében a házasság termékenysége természetfölötti kérdés is. A férj és feleség nemcsak abban lesznek társak, hogy önmagukat fizikai értelemben reprodukálják azokban a gyermekekben, akiket fogannak, megszülnék és gondoznak, hanem társak lesznek gyermekeik természetfölötti világrahozatalában és növekedésében is. Gondoskodniuk kell a gyermekek megkereszteléséről, amit az Egyház az újjászületés szentségének nevez, azután gondoskodniuk kell a keresztségben kapott isteni élet megőrzéséről és növeléséről is.

Mi most különösen két szempontból fogjuk vizsgálni a szülők szerepét ebben a lelki gondoskodásban, mégpedig jogaikat és kötelezettségeiket gyermekeik vallási nevelésében. Elismerjük mások, nevezetesen az Egyház, azon belül a püspökök, papok és szerzetesek szerepét is, de most főként arról fogunk beszélni, hogy az apának és anyának milyen jogai és kötelezettségei vannak gyermekeik vallásos nevelését illetően.

A jog azt jelenti, hogy valaki igényt támaszt arra, hogy valamit birtokoljon vagy valamit megtegyen, és ezt mások kötelesek tiszteletben tartani. Ezért a jogok köteleseket is magukba foglalnak. Például jogunk van a jó hírnevünkhöz; mások kötelesek ezt tiszteletben

tartani és nem megsérteni, mert az igazságtalanság volna. Ezzel szemben a kötelezettség valamilyen helyzetből vagy hivatalból folyik. A kötelezettség mindig másokhoz kapcsolódik, akik függő helyzetben vannak tőlünk. Őneik viszont jogukban áll, hogy elvárják tőlünk kötelezettségeink teljesítését.

A szülők jogai a vallásos nevelésben

Tömören fogalmazva: a szülőknek joguk van ahhoz, hogy gyermeküknek részt engedjenek saját lelki életükből, ahogyan részt engedtek saját testi életükből is. Konkrétabban: a szülőknek joguk van ahhoz, hogy saját vallásos hitüket és gyakorlataikat továbbadják gyermekeiknek, akiknek már továbbadták fizikai létüket, ember-voltukat. Ezért az apa és anya lelki jogait azonosnak tekintjük azokkal a természetes jogokkal, hogy családjuknak fizikai létet adjanak.

Ez nem véletlen, az egyik következik a másikból. Csakis egy házaspárnak van természetes joga ahhoz, hogy életet adjon a gyermekeinek, akik szüleikhez hasonló emberi lények lesznek, és ugyanígy van joga ahhoz is, hogy lelki életet adjon gyermekeinek, hogy szüleikhez hasonló vallásos emberek legyenek. Ez az egyik legfőbb oka annak, hogy vegyes házasságokban nehézségekbe ütközik a gyermekek vallásos nevelése. Ha a szülők vallási meggyőződése eltérő, ez azt a súlyos terhet rója a gyermekekre, hogy az egyik szülő meggyőződését előnyben részesítsék, pedig az apát és anyát egyformán kell szeretniük, és az alapvető vallási kérdésekben mindkettejük példáját egyformán kellene követniük.

A szülők jogainak forrása

Vajon miért kell ezt egyáltalán kutatnunk?

- Mert az állam szerepe a nevelésben a szülők jogainak rovására növekszik.
- Mert hagyományos érdekek, nem is mindig világiak, ezen jogok ellen dolgoznak.
- Mert a neveléstudomány egyes művelői olyan tételeket hirdetnek, amelyeket a történelmi katolicizmus nem fogad el.

Honnan származnak hát a szülők jogai a nevelést, különösen a vallásos nevelést illetően? Nem az államtól és nem is a polgári társadalomtól. Nemcsak az Egyház tanítja, hanem az Egyesült Államok Legfelső Bírósága is – dicséretére legyen mondva – a híres oregoni ügyben (1925) úgy döntött, hogy az az állami törvény, amely azt kívánja, hogy minden gyerek nyilvános (állami) iskolába járjon, alkotmányellenes. XI. Pius pápa idézte ezt a döntést *A keresztény házasságról* szóló klasszikus enciklikájában.

Amint már gyakran rámutattunk, az Alkotmányban biztosított jogokat nem rövidítheti meg olyan törvényhozás, amely az állam hatáskörén belüli bizonyos célokkal semmilyen elfogadható vonatkozásban nem áll.

A szabadság alapelve, amelyre e Szövetség valamennyi állama épül, kizárja az állam bármi olyan hatalmát, amely gyermekei egysége érdekében arra kényszerítené őket, hogy csak állami tanárok oktató tevékenységét fogadják el.

A gyermek nem az állam teremtménye. Akik nevelik és sorsát irányítják, azoknak a joga és egyben súlyos kötelessége is, hogy a gyermek felmerülő kötelezettségeit felismerjék és azokra fel is készítsék.

Ezt az álláspontot tagadják az Egyháztól elszakadt államokban. A politikai zsarnokság egyik legrejtettebb, mégis leggyötrelmesebb vonása az, amikor az állam jogot formál a szülőkkel szemben arra, hogy a gyermekeket a maga vallástalan világnézetében nevelje.

A szülők joga arra, hogy gyermekeiket saját választásuk szerinti vallásos nevelésben részesítsék, nem az államtól származik, és nem is valamilyen hagyományos érdekből, legyen az világi (ahogy várnánk), vagy éppen egyházi. Az Egyház, miközben arra ösztönzi a szülőket, hogy gyermekeiket katolikus nevelésben részesítsék, valójában mégsem forrása a szülők erre vonatkozó jogának. A szülőktől maguktól szintén nem származik az a jog, hogy gyermekeiket vallásosan neveljék, bár

- szabadon választhatnak, hogy megadják-e ezt a nevelést vagy sem, és
- lehetnének közömbösek is gyermekeik vallásos nevelése iránt.

Az apák és anyák arra vonatkozó joga, hogy gyermeküknek megfelelő és lehetőség szerint gondos vallásos nevelést nyújtsanak, Istentől származik. Miért? Mert Ő teremtette az emberi lelket és egyesítette azzal a testtel, amelyet erre az apa és az anya előkészített. Amint sok szomorú gyermektelen házaspár tudja, az végül is Istenen múlik, hogy lesznek-e gyermekeik. Miért? Mert Isten teremt egyenként minden egyes halhatatlan lelket a semmiből és egyesíti egy testtel, hogy így ember jöjjön létre. Ezeknek az embereknek Istent kell szolgálniuk a földön, és ezt gyermekkoruktól fogva kell tanulniuk. Azután ha Istent hűségesen szolgálják itt a földön, Isten látásában fognak gyönyörködni az örök életben.

Szülői kötelezettségek

Minthogy Isten megadta a szülőknek azt a jogot, hogy mind fizikai, mind lelki értelemben életet adjanak, azzal a kötelezettséggel is felruházta őket, hogy gondozzák azokat az életkeket, amelyeket szabadon létrehozta. A vallásos nevelés kötelezettsége pedig nem kevésbé súlyos, sőt súlyosabb, mint a testi gondozásé. Miért súlyos? Mert egyikünk sem képes arra, hogy önmagának létet adjon (ez nyilvánvaló), de arra sem, hogy létét önmaga fenntartsa vagy fejlessze (ez már kevésbé nyilvánvaló). Mindnyájan segítségére, mások állandó, egész életen át tartó segítségére szorulunk.

Hogy a vallásos nevelés számtalan lehetőségének erdején keresztül vágjuk magunkat, osszuk két részre a témát: hogyan tudják ezt a kötelezettséget maguk a szülők saját személyükben teljesíteni, és hogyan másokon keresztül.

Személyes kötelezettség

Közhelynek tűnik, de nem az: a szülőknek *együtt kell működniük* egymással, az apának az anyával, nem magára hagyva az anyát; és még kevésbé egymással ellentétes irányban dolgozva. Ez az együttműködés föltételezi a házastársak közti kölcsönös szeretetet. Olyannal, akit nem szeretünk, nem tudunk együttműködni. Ez az együttműködés azt is föltételezi, hogy kölcsönösen megértik egymás szerepét a gyermek vallási és erkölcsi nevelésében. A kölcsönös megértés mögött az húzódik meg, hogy a férj és feleség sokat gondolkodott és beszélgetett arról, melyikük hogyan tud a maga képességei szerint a legjobban hozzájárulni az Istentől nekik ajándékozott gyermek testi-lelki jólétéhez.

Ha részletesen megvizsgáljuk a szülők kötelezettségeit, három módját találhatjuk annak, hogy a szülők hogyan gondoskodhatnak gyermekeik lelkéről. Mégpedig:

- azzal, amilyenek ők maguk;
- azzal, amit tesznek; és
- azzal, amit mondanak.

Elsősorban azzal, amilyenek ők maguk.

Mit értünk ezen? Azt, hogy a szülők legalapvetőbb eszköze, amellyel gyermekeiket Isten útjaira vezethetik, az, ha ők maguk Isten útjain járnak. Minden nép közmondásai gazdagon fejezik ki a jó példa meggyőző erejét. Van egy francia közmondás, amely szerint „a

gyermekeknek nagyobb szükségük van példára, mint bírásra”. De amikor azt mondjuk, hogy a szülők legjobban a saját életükkel nevelnek a vallásra, ezzel többre gondolunk, mint csak példaadásra. Itt a kegyelem világában járunk. A gondviselés szokásos cselekvésmódja szerint Isten azokat használja fel eszközül, akik erényeik által a legközelebbi személyes kapcsolatban állnak vele, akik a legalázatosabbak, legtürelmesebbek, legtisztábbak és legimádságosabbak.

Másodsorban azzal, amit tesznek.

Ez fölöslegesnek tűnhet az után, hogy már elmondtuk, hogy az apa és anya azzal nevel a vallásra, ahogyan ők maguk élnek. Nem így van. Lelki dolgokban nem elegendő az, hogyha valaki keresztény és katolikus, aszerint is kell cselekednie. Miért fontos ezt hangsúlyozni? Mert mindannyian hajlunk arra, hogy kettős életet éljünk. Becsületesen és őszintén megvallott elveinkkel néha teljesen ellentétesen cselekszünk. Ez a kettősség bennünk nem is ritka és nem is meglepő. Gondoljunk Szent Pál önvallomására: „Nem azt teszem, amit szeretnék, a jót, hanem amit gyűlölök, a rosszat.”

Harmadsorban azzal, amit mondanak.

Megint titokzatos területre lépünk; a titok az, hogy szavaink hogyan fejeznek ki minket magunkat. Azt tudjuk, hogy az önkifejezés valamennyi eszköze közül a kimondott szó a legáltalánosabb és leghatékonyabb. A vallásos hit és élet első és legfontosabb közvetítője a szülő. Ezt a katolikus Egyház tanítja és az egész keresztény történelem is tanúsítja. Ezt a szerepüket a szülők sokféleképpen töltik be. A vallásnevelésben a legfontosabb a kezdet: hogy a szülők miképpen válaszolják meg a nyiladozó értelmű gyerek vallással kapcsolatos kérdéseit. Ezek a kérdések pedig sokkal korábban hangzanak el a kisgyerek szájából, mint sokan gondolják. A szakértők véleménye megegyezik abban, hogy a gyermekek jóval hamarabb kezdik fölteni értelmes „miért” kérdéseiket, mint hogy képesek volnának azok jelentését felfogni, vagy főleg teljesen megérteni. Nyilvánvalóan döntő fontosságú, hogy a gyermek milyen válaszokat kap a miértjeire.

Az, hogy a gyermekek kérdeznek, az élet törvénye. Az, hogy milyen választ kapnak, egész életüket alakítani fogja, és hitünk szerint nemcsak földi, hanem örök életüket is.

Kötelezettségek másokon keresztül

Az iskolák és más vallásos nevelési intézmények eszközül szolgálhatnak a szülők számára, hogy másokon keresztül teljesítsék kötelezettségüket, vagyis megadják gyermekeiknek azt a vallásos nevelést, amelyet Isten elvár tőlük. Hangsúlyoznunk kell, hogy ezek a más emberek vagy intézmények csak segítségül szolgálnak, nem elsődlegesek.

A gyermekekben természetesen él a tudásvágy, kielégíthetetlenül éheznek a tudást. Ez a tudásvágy korábban kezdődik, mint értelmünk önálló használata, és végigkíséri egész életünket. Ilyen értelemben örökre gyermekek maradunk, mert állandóan igényeljük és akarjuk a tudást. De fölmerül a kérdés: ki tanítsa a fejlődő gyermeket? Ki fogja kielégíteni a bontakozó értelem vágyát, hogy befogadja az emberi tudás világosságát, és főleg az Istenről és Isten dolgairól szóló tudást?

Talán egyre növekszik azoknak a szülőknek a száma, akik maguk is képesek erre, de azért általában szükségük van segítségre. Azért jöttek létre az iskolák, hogy kiegészítsék azt, amit legjobban az apa és anya tud elkezdni, folytatni, és amiben mindvégig mindketten aktívan részt vesznek. Az élet túl bonyolult és az ismeretanyag túl hatalmas ahhoz, hogy a legtöbb szülő ki tudná elégíteni gyermekei fejlődő értelmét az iskola és egyéb oktató intézmények támogatása nélkül.

Ez a szervezett oktatás célja a tudás világában. És ugyanez a célja a katolikus iskoláknak is, valamint a plébániai és iskolai hitoktatásnak és más hasonló intézményeknek, amelyek

választ akarnak adni a gyermeknek, a serdülőnek, a fiatal embernek arra, hogy mit jelent az öröm és bánat, munka és imádság, szabadság és kegyelem, élet és halál, idő és örökkévalóság.

A vallásos nevelés intézményei azért jöttek létre, mert egy átlagos szülő, még ha akarná, se tudná kielégíteni az emberi elme veleszületett vágyát, megválaszolni a számtalan miértet, amellyel a gyerek másoktól és önmagától a valóság okát és célját, indítékát és igazolását kérdezi. Mindennek akarja tudni az okát; nemcsak a látható és tapintható dolgokét, hanem az érzékek által meg nem tapasztalható nagyobb valóságokét is, mint

- Isten és a szentek,
- a lélek és az angyalok,
- a kegyelem és a menny örömei.

A katolikus iskoláknak, intézményeknek biztosaknak kell lenniük a dolgukban. Isteni parancs folytán meg kell felelniük azon szülők katolikus hitének, akik szolgálataikat igénybe veszik. Ha egy iskola, egy program nem felel meg annak, amit a katolikus szülők joggal elvárnak tőle, akkor nem szolgálja létének célját, és nem maradhat életben.

A szülők feladata, jobban, mint bárki másé, hogy erőfeszítéseiket összehangolják, és – az imádság erejét is felhasználva – megőrizték a katolikus oktatás történelmi szerepét a modern világban. Megszentelt kincs az, amit Isten a szülők gondjaira bízott. Senkinek sincs ennél nagyobb kincse és senkinek sincs nagyobb felelőssége. De tegyük hozzá, hogy sem ezt a kincset, sem a felelősséget senki el nem veheti.

A szülőké, mert Isten őnekik adta. A gyermekek, akiket sajátjuknak neveznek, elsősorban Isteni: Istentől származnak, és Istennek vannak rendelve. Azért lett Isten gyermekké, hogy megtanítsa, milyen egyszerű a mennyet elérni, ha elég alázatosak vagyunk, hogy hallgassunk a szavára; és mint szülők elég elszántak vagyunk ahhoz, hogy ha kell, életünket adjuk azokért a lelkekért, akik szerető gondjainkra vannak bízva.

Közösség

Az igazán keresztény család legfontosabb jellemzője az, hogy közösséget alkot. Ezt lehetne „összetartás”-nak is nevezni, de fontos, hogy milyen legyen ez az összetartás. Nem lehet pusztán emberi mű vagy emberi elgondolás, Istentől származó közösségnek kell lennie. Pünkösöd ünnepén, miután Péter apostol elmondta első beszédét és felszólította a népet, hogy tartsanak bűnbánatot és keresztelkedjenek meg, mintegy háromezren lettek tanítványok. Amint megkapták a keresztség kegyelmét, ezek az újonnan megtértek „állhatatosan kitartottak a ... közösségben”. Sőt:

A hívek mind összetartottak, és közös volt mindenük. Birtokaikat és javaikat eladták, s az árát szétosztották azok közt, akik szükségét szenvedtek.

Egy szívvel-lélekkel mindennap összegyűltek a templomban. A kenyeret házaknál törték meg, s örömmel és tiszta szívvel vették magukhoz az ételt. Dicsőítették az Istent, és az egész nép szerette őket. Az Úr pedig naponként vezetett hozzájuk olyanokat, akik hagyták, hogy megmentsék őket. (ApCsel 2,42–47).

Sok minden történt a világon azóta, hogy Szent Lukács leírta az első keresztények életét. De leírása nem pusztán történelmi elbeszélés, hanem Isten kinyilatkoztatott szava, és minden időknek szól, a miénknek is. Az igazi kereszténység közösségi volt akkor is, és az ma is. A kereszténységen belül pedig egy család olyan mértékben lesz hitelesen keresztény, amilyen mértékben képesek tagjai hívő közösséget létrehozni.

II. János Pál pápa szavai szerint „olyan történelmi korban élünk, amikor a családra sok olyan erő támad, melyek megsemmisíteni, vagy legalább eltorzítani akarják”. (*A keresztény család feladatai a mai világban*, 3). Ezek az erők különösen a családi egységet támadják. Ha azt akarjuk, hogy ez az egység egyáltalán megmaradjon, akkor védelmére tudatos erőfeszítéseket kell tennünk, hogy elkerüljük, ami megosztja, és támogassuk, ami összefogja a család tagjait. Évszázadok keresztény bölcsessége azt tanítja, hogy bizonyos szokások erősítik, azok ellentétei pedig bomlasztják a családot. Eszerint a család:

Együtt él

Természetesen előfordulnak olyan körülmények a mai világban, amelyek következtében a családtagok fizikai értelemben hosszabb-rövidebb időre távol kerülnek egymástól. De az, hogy egy fedél alatt együtt élnek, elősegíti az egységet, és nagy fontosságot kell neki tulajdonítani.

Együtt beszélget

A beszélgetés szokásos módja annak, hogy az emberek egymással közöljék gondolataikat és kívánságaikat. Az Úr Jézus azt mondta tanítványainak: „Nem nevezlek többé szolgának benneteket, mert a szolga nem tudja, mit tesz ura. Barátaimnak mondalak benneteket, mert amit hallottam Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek.” (Jn 15,15) Ha van valami, ami összefogja egy család tagjait, az az, hogy beszélgetnek egymással. Természetesen egyesek többet beszélnek, mint mások, de a naponkénti őszinte beszélgetés nélkülözhetetlen az egészséges családi életben.

Együtt imádkozik

Nem szólam, hanem kinyilatkoztatott alapelv, hogy amelyik család együtt imádkozik, az együtt is marad. Ezt nem nehéz belátni. Istentől kétféle kegyelemre van szükségünk: egyrészt személy szerint önmagunk számára, másrészt a közösség részére, amelyhez tartozunk. Mindkét szinten akkor nyerjük el a szükséges kegyelmet, ha egyedül is és közösen is imádkozunk érte. A közösségi kegyelmekért közösségben kell imádkozni. Amikor Jézus azt mondta, hogy „ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20), a családi imádság legerősebb indítékát adta meg.

Együtt dolgozik

Az ipari kultúrák egyik tehertétele, hogy az emberek nem otthon dolgoznak. Az üzleti világ alapvető szempontja a pénzszerzés, és annak a családi életre kifejtett esetleges negatív hatása másodlagos. Ezért ideális lenne, ha egy család tagjai munkatársak is lehetnének. Ha valami közös feladatban együtt dolgoznak, kifejlődik bennük az együttműködő szeretet erénye.

Együtt vitatja meg a problémákat

Ez más, mint a beszélgetés. Minden családban vetődnek föl megoldandó problémák, és kell terveket készíteni, amelyek a szülőket és gyermekeket érintik. Nem kell a megvitatásnak sem ünnepélyesnek, sem mesterkéltnek lennie. Azt sem jelenti ez, hogy minden megbeszélésbe mindenkit be kell vonni. De az, hogy időnként, vagy akár rendszeresen is kicseréljék a gondolataikat, az apostoli idők óta mindig is gyakorlata volt a keresztény családok nemzedékeinek.

Együtt imádja Istent

Ez megint különbözik a közös imádságtól. Az Egyház liturgiája már meghatározása szerint is közösségi ima. Minden alkalmat föl kell használni, hogy a férj és feleség, szülők és gyermekek együtt vegyenek részt szentmisén, együtt gyónjanak és áldozzanak. Az Apostolok Cselekedeteiből tudjuk, hogy a kereszténység kezdetekor ez volt az istentisztelet módja a hívő családok számára. Amikor összejöttek „a kenyértörésre”, az Eucharisziát ünnepelték.

Együtt olvas

A hírközlő eszközök, főként a televízió közismert hatása, hogy leszoktat az olvasásról. Ennek következményeképpen a keresztény bölcsesség kétezer évének irodalmi öröksége a mai hívő katolikusok milliói számára ismeretlen marad. Ráadásul az elektronikus hírközlő eszközök elszigetelik a családtagokat. A közös olvasás viszont lelki táplálékot nyújt, és arra is alkalmat kínál a családnak, hogy tagjai megosszák egymással azokat a gondolatokat és véleményeket, amelyeket egy könyv ébreszt bennük.

Együtt eszik

Krisztus a legjelentősebb tanításai közül néhányat olyankor mondott el, amikor együtt étkezett másokkal. Különösen az utolsó vacsorán tárta fel szívét a világnak, amikor megalapította szeretetének szentségét. Családi étkezések alkalmával nemcsak a test táplálkozik, hanem a lélek is gazdagabbá válik a gondolatcserék révén.

Együtt pihen

A nyugati világban az emberek sok időt fordítanak arra, amit szórakozásnak neveznek. Talán jobb szó volna a felüdülés. A családi egység erősítésének lehet eszköze, ha a családtagok őszintén törekszenek arra, hogy mind testüket, mind lelküket együtt üdítsék fel. Ez egyben a szeretet gyakorlására is alkalmat nyújt, amire sokan nem is gondolnak. „Ha magadnak nincs szükséged felüdülésre – tanácsolta Szalézi Szent Ferenc –, segíts felüdülni azoknak, akiknek szükségük van rá.” (*Lelki beszélgetések, 2.*)

Együtt szenved és örül

Amint a test tagjai összedolgoznak, ugyanúgy a család tagjai is megosztják bánataikat és örömeiket. Erről szól Szent Pál sugalmazott tanítása is az Egyházzól, mint Krisztus titokzatos testéről. „Ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele, s ha tiszteletben van része az egyik tagnak, mindegyik örül vele.” (1Kor 12,26) Így van ez a családban is. Semmi sem hozza olyan közel egy család tagjait, mint az, ha társak a szenvedésben. És hasonlóan semmi sem fűzi össze őket jobban, mint az őszinte öröm a család valamelyik tagjának boldogságán vagy sikerén.

Tisztában vagyunk vele, hogy a családnak milyen nehéz dolga van, ha igazán a szeretet közössége akar lenni. Hiszen a világban olyan sok erő működik azon, hogy megossza és felbomlassza a családot az egyéni szabadság nevében. Az egyén felmagasztalását a személyiség védelmének álcázzák.

Csakis a Jézus Krisztusban való mélységes hit és az Ő hatalmába vetett bizakodó remény teheti lehetségessé Isten kegyelmi segítségével azt, ami emberi erővel lehetetlen. Az önzés, ahogy a szentek tanításából tudjuk, ravasz. Mindenhova betolakszik, behízelgi magát, miközben elhiteti, hogy nem is létezik. Ez manapság a legmélyebb oka a családi élet hanyatlásának oly sok gazdaságilag fejlett országban. Csak Isten, aki gyermekké lett, és itt a földön egy család tagjaként élt, sugalmazhatta azt az önzetlen szeretetet, amely létrehozta a keresztény családot. Bízunk benne, hogy ugyanez a Jézus újjá fogja alakítani a keresztény családot, ahol meggyengült, és ahol szükséges, új életre fogja támasztani.

Végül is így volt ez mindig Nagypéntek és Húsvétvasárnap óta. Az Egyház, azt mondhatjuk, sokszor halt meg és támadt fel, mert Krisztus alapította, akit keresztre feszítettek, és aki feltámadt halottaiból. A keresztény családnak ígéretes jövője van, de csak azok számára, akik igazán hiszik, hogy a kereszténység a civilizáció vallása.

Függelék

A házasságkötés szertartásának ősi magyar esküje

Isten engem úgy segéljen,
Nagyasszonyunk a boldogságos Szűz Mária
és Istennek minden szentjei,
hogy téged, N., szeretlek,
szeretből veszek feleségül,
(szeretből megyek hozzád feleségül,
Isten rendelése szerint,
az Anyaszentegyház törvénye szerint,
és téged el nem hagylak,
holtomiglan-holtodiglan
semmiféle bajban.
Isten engem úgy segéljen!

Imádságok

Imádság jó feleségért

Mennyei Atyám, te belátod egész életemet, mint én a hegycsúcsról a messze elterülő tájat. Te már tudod, hol lakik az a leány, akivel majd találkozni fogok, aki majd értem elhagyja apját és anyját, hogy rendelésed szerint egész szívvel hozzám ragaszkodjék, s én őhöz.

Adj türelmet és józanságot, amikor választásra és mérlegelésre kerül a sor, hogy ne az elvakult szenvedély befolyásolja döntésemet, hanem a tiszta, önzetlen szeretet!

Add, hogy megtaláljam választottamban az igaz, megértő élettársat, leendő gyermekeimnek szerető édesanyját, akit te már akkor rendeltél számomra, mielőtt még mindketten megszülettünk volna!

Imádság igaz férjért

Mennyei Atyám! Valahol már él az a férfi, aki engem keres, akihez én egész szívemmel tartozhatom a te szent akaratod szerint, s aki majd gyermekeim apja lesz.

Légy hozzá jó! Őrizd meg őt tisztán, önfegyelemben és nemes lélekben – számodra és számomra!

Védj meg engem is – az ő számára! Hintsd szívünkbe kegyelmed magját életünk tavaszán, hogy szívünk termékenyvé váljék, és neked tetsző, boldog családi otthont építhessünk!

Imádság tiszta szerelemért

Urunk, mennyei Atyánk, tudjuk, hogy a házasságban nagy feladat vár ránk, s kezünkbe van letéve a jövő nemzedék áldása vagy romlása.

Ezért kérünk Téged, terjeszd ki ránk kegyelmedet, hogy a házasságra a lehető legjobban fölkészüljünk.

Világosíts meg és erősíts meg bennünket, hogy már most gyakoroljuk azokat az erényeket, amelyek egy neked tetsző házasságban elengedhetetlenek: az istenfélelmet, az áldozatkészséget, az őszinteséget és a tisztalelkűséget.

Add, hogy együtt növekedjünk szeretettedben: hogy szeressük mindazt, amelyben megcsillan valami a te fénsséges arcodból.

Engedd, hogy tiszta szerelemmel szeressük egymást, hogy tisztán és szűzen járuljunk szent oltárod elé, és ezzel méltók legyünk áldásodra, Krisztus Urunk által. Ámen.

Imádság családi felelősségért

Jézusom, te a házasság szentsége által egyedülálló méltóságra emeled a családot. Meghívtad az általad alkotott világ jövőjének munkálására és országod építésére.

A te rendelésemből történik, hogy itt a földön a család a továbbhordozója az életnek. A házastársak ajándékozzák az új életet, ők nevelik föl a gyermekeket – a maguk örömeire és boldogságára, népünk és egyházunk javára. Ők mutatják meg gyermekeiknek először a Hozzád vezető utat.

Bőségesen elárasztottad kegyelmeddel, és megszentelted a család intézményét akkor is, amikor egyszülött Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus is családban született, és nevelkedett. Földi életének nagyobb részét a Szent Családban töltötte.

A házastársak kapcsolatát annak a szent kapcsolatnak a példaképeül állítottad, amely közted és Egyházad között áll fenn.

Kérlek Téged, add, hogy a családnak ezt a szent hivatását és méltóságát mindig szem előtt tartsam!

Óvj meg attól, hogy erőmet üres és hamis ábrándozásokban szétforgácsoljam. Készíts elő a nagy feladatra, amelyet számomra a családban szántál.

Feleség imája

Uram, már nem egyedül állok előtted. A közös úton már férjemmel együtt haladunk. Őérte könyörgök Hozzád.

Világosítsd, erősítsd meg őt, hogy céljait, feladatait a te elképzelésed szerint keresse és oldja meg.

Adj neki erőt a problémák helyes megoldásához, tetteihez pedig kellő határozottságot.

És ha nem talál időt arra, hogy néha csöndben magába vonuljon, kérlek, fogadd el helyette az én imámat. Áldd meg minden munkáját és szerelmünket. Ámen.

Nő hálaadó imája Teremtőjének

Uram, hálát adok neked, hogy megteremtettél, és azért, hogy nőnek teremtettél.

Te már a bölcsőben belénk oltottad az odaadásra való hajlamot. Fogékonyá tetted szívünket az ajándékozó szeretetre.

Megajándékoztál bennünket azzal a finom érzéssel, hogy fölismerjük a legkülönbébb helyzetekben azt, ami szükséges, és aztán találékonyságunkkal azonnal segítsünk a bajon.

Egész lényünket, magatartásunkat a befogadásra, a szükségek és hiányok betöltésére rendelted. Azért feléd is jobban kitérülünk és megnyílunk.

Hálát adok neked, Uram, hogy bátorító és vigasztaló szavunkkal erősíteni és lelkesíteni tudjuk a férfiakat, amikor elcsüggednek, elkeserednek.

Bár az emberek a gyöngébb nemnek neveznek bennünket, veled együtt erőssé válunk a szenvedésben, a megpróbáltatások elviselésében, a türelemben, kitartásban. Az engesztelésnek – amelyet a világ bűneiért hozni kell – egy nagy részét szintén miránk bíztad. Szent dolgot bíztál ránk! Királyi Asszonyt állítottál eléink mintaképeül: Máriát, édesanyját egyszülött Fiadnak.

Nézzünk Máriára! Csak ő felelhet meg annak a képnek, amelyet te követendő például állítasz a nők elé.

Közbenjárására állj mellém, hogy neked tetsző módon éljek, és mindörökké dicsőítselek. Ámen.

Családapa imája

Uram, Istenem, te úgy rendelted, hogy családot alapítsak. Engedd fölismernem az igazán keresztény család értelmét és feladatait.

Kérlek, állj mellettem, hogy családomat isteni tetszésed szerint helyesen vezethessem, és enyéimnek jó példával szolgálhassak.

Adj szeretteimnek egészséget és boldogságot, hitet és szeretetet, igaz lelki életet; ajándékozd nekik békédet, amelyet nem kaphatnak meg a világtól.

Engedd, hogy védelmed alatt boldog közösséggé váljunk; hogy szeretettel és hűséggel viseljük el, amit ránk küldesz; hogy osztozhassunk egymás örömeiben és bánatában.

Adj erőt, hogy amikor szeretteim elcsüggednek, s keserű csalódás éri őket, vigasztalást, menedéket és támaszt jelenthessek számukra.

A názáreti Szent Család legyen mintaképünk! Jézus, Mária, József, vezessetek, segítsetek, óvjak bennünket! Ámen.

Hitvesek imája egymásért

Mennyi Atyám, ki intézője vagy az emberi sorsoknak, hálát adok Neked hitvestársamért. Azért vezettél egymáshoz, hogy egymásnak erőssége és támasza legyünk, hogy küzdelmeinkben és bánatainkban, fájdalmainkban segítő és vigasztaló társakként álljunk egymás mellett.

Színed előtt most őszintén megkérdem magamtól; megtettem-e a magamét, hogy házasságunk a Te akaratodnak megfelelő közösség legyen? S ha megszegyenülve kell is belátnom, hogy sokban másként cselekedhettem volna, mégis merem reményelni, hogy kegyességed az ő lelkének javára fordítja azt is, amiben én bűneimmel s szeretetlenségemmel kárt tettem. Ugyanezt kérem Tőled a magam számára is. Te kötöttél bennünket egymáshoz áldó kezeddel, add kegyelmedet, hogy szeretettel gondoljunk egymásra, hálával minden szépért és jóért, amelyben egymás által részünk volt, és türelemmel, megbocsátással, nagylelkűen viseljük el azt, amiben egymásnak nehézséget jelentünk.

Add, hogy mindig és mindenekfelett Terád gondoljunk; hogy soha el ne feledjük: egyedül a Te irántad való szeretet fog bennünket megtartani az egymás iránt való szeretetben, tiszteletben és megelégedésben úgy, hogy az éveket és napokat kevésnek lássuk szeretetünk nagysága mellett (Ter 29,20).

Adj nekünk, Uram, türelmes és engedelmes lelket, távoztasd el tőlünk a békétlenséget és kísértéseket. Add, hogy elsekélyedés nélkül élvezhessük életünk örömeit és keserőség nélkül viseljük a fájdalmakat és megpróbáltatásokat, amelyeket ránk bocsátani jónak látsz.

Add, hogy ki ne fogyjon az olaj lámpánkban, hanem perlekedés és türelmetlenség nélkül hordozzuk egymásnak gondját. Balsorsban ments meg a csüggedéstől, jó sorsban az elbizakodottságtól. Add, hogy az a jó megértés és szeretet, amely egykor egymáshoz vezetett bennünket, életünk végéig egymáshoz fűzzön.

Add, hogy egymás által jobbakká lehessünk, egymásnak testi-lelki haladását szolgáljuk, gyermekeinknek és a társadalomnak példái és hasznos szolgálói legyünk, hogy se kísértés, se baj, se betegség el ne válasszon bennünket. Ámen.

A fordításhoz felhasznált művek

Biblia. – Szent István Társulat, Budapest, 1976.

Apostoli atyák. Szerk. Vanyó László. – Szent István Társulat, Buda-pest, 1988. (A Diognétosz-levél szemelvényei.)

Amit Isten egybekötött. Pápai megnyilatkozások a katolikus házasság-ról. – Szent István Társulat, Budapest, 1986. („Familiaris Consortio”, A keresztény család feladatai a mai világban, 27., 48. és 69. oldal.)

A II. Vatikáni zsinat tanítása. Szerk. Cserhádi József és Fábián Árpád. – Szent István Társulat, Budapest, 1975. (Az Egyház és a mai világ viszonyáról, 59. oldal.)

Beszélgetés a Mesterrel. Írta Hetényi Varga Károly. – Szent István Társulat, Budapest, 1991. (Könyvvégi imádságok, 541–547 oldal.)

Dicsőség! Békesség! Imádságoskönyv. Szerk. Sík Sándor. – Kárpát Kiadó, Buenos Aires, 1957. (Hitvesek imája egymáshoz, 776–778 oldal.)

Szent Pál szeretet-himnusza

Szólhatok az emberek vagy az angyalok nyelvén,
ha szeretet nincs bennem,
csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom.
Lehet prófétáló tehetségem,
ismerhetem az összes titkokat és mind a tudományokat,
hitemmel elmozdíthatom a hegyeket,
ha szeretet nincs bennem, mit sem érek.
Szétoszthatom mindenemet a nélkülözők közt,
odaadhatom a testemet is égőáldozatul,
ha szeretet nincs bennem,
mit sem használ nekem.
A szeretet türelmes, a szeretet jóságos,
a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem is kevély.
Nem tapintatlan, nem keresi a maga javát,
nem gerjed haragra, a rosszat nem rója fel.
Nem örül a gonoszságnak,
örömét az igazság győzelmében leli.
Mindent eltűr, mindent elhisz,
mindent remél, mindent elvisel.
S a szeretet nem szűnik meg soha.

1Kor 13,1–8